

Nr. 16
1938
30 s.

Haitse Honu!

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Nr. 16

1938

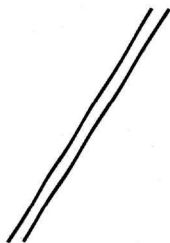
SISUKORD:

- Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa 25 aastat ohvitser.
- A. Kivirähk: Lõikusepühaks.
- H. V.: Kaitseliidu noorte esimene üleriiklik laskemeistrivõistlus.
- Lennupäev Ülemiste lennuväljal.
- Suvi Rannamõisa suvekodus.
- Kehra sulfaattselluloositehas — suurim Eesti Vabariigi ajal ehitatud vabrik.
- Rävåla malevkond esivanemal külas.
- Noorte Kotkaste juhtide päevad NK suvekodus Võru-Kubjal.
- H. N.: Kas on õhulaevadel tulevikku?
- EPa: Kiriklikest pidudest moodsa näitusmessini.

„KAITSE KODU!“

on ajakiri

igale kaitseliitlasele ja rahvuslikult mõtlevale kodanikule

U u e n d a g e

„KAITSE KODU!“

tellimisi 1. septembrist s. a.

„BINGLEY“

tsingitud plekki
valget plekki J. C.

1×2×3×4×

Siberi plekki

1×3 arss. 1×2 mtr.

S E A T I N A
I N G L I S T I N A

soovitab

V. VUNDER

Suur Patarei 6.

Ar 938 P
Kaitse

EESTI
AD RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Kaitse Kodu!

Nr. 16

Tallinnas, 31. augustil 1938

XIV aastakäik

KAITSELIIDU ÜLEM KINDRAL J. ORASMAA
25 A. OHVITSERIKUTSES

Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa

25 aastat ohvitser

Kaitseliidu ülemal kindral J. Orasmaal täitus 19. augustil s. a. 25 aastat ohvitseri-kutse omandamisest.

Kakskümmend viis aastat — see on terve veerand sajandit — on kindral J. Orasmaa olnud tegevaks ohvitseriks, tehes selle aja jooksul kaasa kaks suurt sõda — maailmasõja ja Vabadussõja. Kaitseliidu ülemaks on kindral J. Orasmaa 10. veebruarist 1925. a. Tema ülesandeks tuleb vaidlematult lugeda Kaitseliidu organiseerimist tema praegusele tasemele — asjaolu, mis kõneleb juubilaril suurtest organisatsioonidest ja -võimetest selget keelt. Kaitseliidu ülemana on kindral J. Orasmaa omandanud mitte üksi Kaitseliidu peres, vaid kogu Eestis ületamatu populaarsuse. Tema julge mehine sõna, suur armastus oma kodumaa ja Kaitseliidu töö vastu, eeskujulik organiseerimise anne ja suur juhi tarkus on olnud meile kõigile õilsaks eeskujuks.

*

Kindral J. Orasmaa on sündinud Narvas 3. detsembril 1890. a. Lõpetanud kohaliku gümnaasiumi, valis juubilar endale juba noorena sõjamehe-elukutse, astudes 1911. a. Peterburis Vladimiri sõjakooli, mille ta lõpetas kaks aastat hiljem, 19. augustil 1913. a., noorem-leitnandina. Pärast sõjakooli lõpetamist määrati ta teenistusse Läävi kindluse suurtükiväkke, hiljem Novogeorgievi kindluse. Maailmasõjast võttis juubilar osa Novogeorgievi ja Grodno kindluse suurtükiväes ning hiljem 9. väliraskesuurtükiväe brigaadis, 48. ja 72. üksikus väliraskesuurtükiväe divisjonis. Võttes maailmasõja lahingutest osa sai juubilar sakslaste vastu võideldes gaasist mürgitada ja mürsu löhkemisel põrutada. Ülendati leitnandiks 1916. a. septembris ja alamkapteniks 1917. a. juulis.

Pärast Vene revolutsiooni, Eesti iseseisvuse tekkimisel, tuli juubilar 1918. a. algul üle Eesti rahvuslikkusesse väeosadesse, 1. Eesti suurtükiväe brigaadi, kus teenis 5. patarei ülemana kuni Eesti rahvusvägede laiali- saatmiseni Saksa okupatsioonivägede poolt.

Saksa okupatsioonivägede lahkumisel ja Eesti Vabadussõja puhkemisel astus juubilar Eesti sõjaväkke 4. detsembril 1918. a. kapteni aukraadis. Eesti Vabadussõjast võttis juubilar osa esialgu patareiuülemana, kusjuures juba 1. augustil 1919. a. määrati ta 2. suurtükiväepolgu ülemaks ja 10. oktoobril samal aastal merekindluse ülemaks. Ülendati kolonel-leitnandiks 1920. a. veebruaris.

Pärast Vabadussõda teenis juubilar soomusrongide suurtükiväe divisjoni ülemana ja brigaadiülema abina,

missugune koht 1921. a. märtsis nimetati ümber brigaadi suurtükiväe inspektori kohaks. 9. augustist 1921. a. täitis juubilar soomusrongide brigaadi ülema kolonel K. Partsi kursustel viibimise aja kestes selle kohuseid. Ülendati koloneliks 24. veebruaril 1923. a.

Pärast soomusrongide brigaadi ümberformeerimist 1. augustil 1923. a. määrati juubilar 2. soomusrongide rügemendi ülemaks, kust ta määrati 10. veebruaril 1925. a. Kaitseliidu ülema kohale, missugusel vastutusrikkal ametikohal on juubilar püsinud tänaseni. 24. veebruaril 1928. a. ülendati juubilar kindralmajoriks.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on kindral J. Orasmaale annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist, teenete eest I liigi 2. järgu Vabaduse Rist ja normaaltalu. Peale selle evib ta Kotkaristi I ja II klassi ja Eesti Punase Risti I järgu 2. astme teenetemärke, Soome Valge Risti II klassi komandöri-risti, Läti Karutapjate Ordu III klassi aumärgi, Poola „Polonia Restituta“ II klassi aumärgi ja I järgu kuldse teeneteristi ja mitmeid teisi Soome, Poola, Läti ja teiste riikide ning endise Vene ordeneid.

Kindral J. Orasmaa on aktiivselt osa võtnud ka meie riiklikust ülesehitavast tööst. Rahvuskogu liikmena võttis ta osa meie uue Põhiseaduse väljatöötamisest. Praegu on ta Riiginõukogu liige. Pealeselle on ta Kaitseliidu ohvitseride kogu auesimees ja Vabariigi ohvitseride keskkogu juhatusel liige.

Kõige muu kõrval ei ole juubilar kaotanud armastust ka meie maaelu vastu. Olles Tartumaal Vaimastveres, vanas ajaloolises Kärde asunduses asuva talu peremeheks, rühmab ta igal suvel, oma puhkeajal, talutööd juhataja ja ise kaasa teha. Taluperemehena on juubilar ümbruskonna talupidajate seas väga populaarne.

Need, kellel on olnud kindral J. Orasmaaga kokkupuutumisi, olgu see ameti alal või eraelus, tunnevad teda kui kindla sõnaga, kuid sooja südamega inimest. Tema raudne tahe ja selge pilk Kaitseliidu elu ja töö juhtimisel harmoneerib sooja südamlikkusega, mis hoovab juubilarist paljude ideeliste küsimuste, eeskätt aga meie kodumaa heakäekäigu ja vabaduse vastu. Tulise patrioodina, tõelise juhina, tubli ohvitserina ja Kaitseliidu õilsa mõtte kõrgel-hoidjana on kindral J. Orasmaa meile kõigile imetletud ja austatud eeskuju. Tema tähtsa juubeli puhul kuuluvad temale kogu Kaitseliidu pere südamlikud ning soojad õnnitlused ning õnnesoovid!

Lõikusepäha aeg on saabunud.

Päikeseküllase suve ilusad päevad on lõppenud. Eesti talurahva riigi nurmed on muutunud kuld kollaseks ja kattuvad ikka enam viljakuhilatega. Kostab veel rukkipeksumasinate viimseid tööhäältsusi. Juba asub põllumees mulda viskama rukkiteri tuleva aasta uueks lõikuseks.

Vili on küps. Üle riigi korraldab põllumees suuri lõikusepähi.

Lõikusepäha pühitsemine on paljude kultuurrahvaste juures igivana komme. Juba vanas pidustusterohkes Greekas pühitseti igal sügisel emake maa jumaluse Demeteri auks suviste tööde lõppu ja lõikusepäha. Nende pidustuste puhul oli kombeks viia majja ja riputada seinale õlipuuoks koos mitmesuguste põllusaadustega. See päha oli mõeldud austuseks põllule, ta loojale ja ta harijale. Nüüd pühitsetakse ka paljudes Euroopa riikides lõikusepähi.

Meil on lõikusepähad rõõmustaval kombel saamas rahvuslikeks pidustusiks, ja seda suurima õigusega. Meie rahva peakutsealaks on põllutöö ja seega on meie kohuseks seda suurt tööala ka pühitseda. On ju põllumees oma kätetöö kaudu koos suure Loojaga suurte varade loojaks. Ta toidab kogu rahvast. Alles siis märkame, kui päha on see põllumehe töö, kui teame, et mõnisada aastat tagasi Indias isegi vaenlase väed, kes lahingut löid, ei tohtinud segada väljal töötavat põllumeest.

Tänavu võib põllumees kerge südamega seista oma kätetöö väljade ääres ja tänada suurt Loojat selle suve rohke saagiõnnistuse eest. See on põllumehe palavas palves palutud and.

Meie kõik teame, kui raske on põllumehe töö — ta künnab, äestab ja külvab, teeb kõik, mis vajaline põllule, et anda ilusat saaki. Kuid kogu see töö on rajatud ainult heale lootusele, — kui niiskus, päike ja soojus ei vala õnnistust, siis on lõikus kesine. Seega on põllumehe töö seotud ootuste ja lootustega suuremal määral kui ükski teine kutsetöö. Selle tõttu on ka põllutöö raskeimaid kutseid.

Nii on põllumees tõesti õigustatud pühitsema lõikusepähi. Need on pähad temale ja ta tööle. Ta pühitseb neid siis, kui lõikus on silmaga nähtav, kui lõikusetöö on kandvas osas lõpetatud. Seepärast võib neid pidustusi pidada ka rõõmuga ja tänutundega. Ja kui õnnistatakse lõikuse saaki, siis alles tunned, kui väga oled rippuv sellest maamullast, mis sind kannab, mis sind toidab.

Lõikusepäha on põllumehe hingeligidasim päha. Sellest võtavad osa suured hulgad kodanikke. Ja neil pidustusil saab rahvas kokku ka oma juhtidega, kes tulevad Vabariigi Valitsuse laua tagant, et rahvale otseselt selgitada riigivalitsemise suundi. Nõnda tuuakse juhid rahvale ligemale ja luuakse side rahvaga.

Kuid lõikusepäha pühitseda ei ole põhjust ainult põllumehele, vaid see pidu haarab ka kõiki kodanikke. Põld toidab ja katab kõiki kodanikke nii linnas kui maal — seob maa ja linna üheks tervikuks.

Oleme ürgselt vanad põllumehed, kes lugematuid aastaid on künnud ja külvanud oma maalapil, olgugi et see vahepeal, saatuse kiuste, vägivald survel, kuulus meie kui põlisperemeeste vallutajaile. Ka meie linnade kodanikud on põlvnenud maarahvast ja on seotud tihedamalt maaga kui mõne suurriigi suurlinna rahvas. On ju meie linnade kodanikud tulnud maalt, omal ajal isegi linna põgenenud, et saada vabaks orjaseisusest. Pealegi on meie linnade hulk vaid viimaste aastate tulemus ja nii olid ka nende linnade kodanikud alles hiljuti veel kõik maainimesed.

Seda enam on meil kõigil põhjust igal sügisel rõõmuga koos põllumehega nautida lõikusepäha pidustusi. Eriti veel õnnestunud lõikuse puhul. Võime otseselt tunda, kuidas hea või halb lõikus mõjutab linna turgu ja näitab linna rippuvust maast ja ka ümberpöörduvalt.

Side maa ja linna vahel on veelgi sügavam. On palju neid tütreid ja poegi, kellel ei olnud ruumi lasterohkes isatalus ja kes siis siirdusid linna otsima uusi kutseid. Ka mina olen üks neist. Kuid mul ei unune üial need päevad, mis veetsin isatalus kündes, äestades ja külvates — tööd tehes maamullas. Ja see töö jättis ilusaimad mälestused, rikka tunde ja rohke rahu. Side maaga jääb!

Neid nii isatalust linna rännanuid on palju, ent nad ei saa unustada isatalu. Nad on elavaks sugulussidemeks maaga. Oleme seega üks.

Ja kui sügisel lõikusepäha kutsub pühitsema uut lõikust, siis oleme õnnelikud üheskoos. Selle tööpuhal oleme teadlikud, et meie riigis valitseb rahu ja kõigil kodanikel jätkub teha tööd oma elu rajamiseks.

Andku need pidulikud sündmused teadmist saavutatust ja usku meie töö õnnistusse. Toogu need tööst ja põllumehe sügavast hingest ammutatud pähad meile kõigile rõõmu.

Tihendagu lõikusepähad sidemeid meie talupojast rahva vahel, et võiksime nende päha kaudu tunda, kui väga olemes seotud oma maamulla ja oma isamaaga:

Su Põhjamaa päikese kullast,
Su õhust, su veest ja su mullast
Ma sündisin, kodumaa!
Su metsad, su taevad ja su meri
On soonte sees kõnelev veri,
Mis tänab sind lõpmata,
Sa Eesti, mu kodumaa!

Alf. Kivirähk.

Kaitseliidu noorte esimene üleriiklik laskemeistrivõistlus

Üheks laialdasemaks ja kõiki kaasatõmbavamaks tegevusalaks Kaitseliidu õppetegevuses on laskeala. Üldine laskeosavus Kaitseliidus on iga aastaga tõusnud. Seda näitavad meile rohkearvulised laskevõistlused, eriti aga „karikavõistlused“, millest on kohustatud osa võtma kõik Kaitseliidu tegevliikmed. Esimese suurmeistri Eestile andis Kaitseliit. Kaitseliidu laskurid on rahvusmeeskonnas olnud rohkearvuliselt esindatud ja on Eesti värve väärilt kaitsnud. Kui pärast maailmameistrivõistlusi, mis peeti Roomas 1935. a. ja Helsingis 1937. a., kõikide laskurrahvaste ajalehed ja ajakirjad kõnelesid kiitvalt Eesti laskurite kõrgetest saavutustest ja sellega Eesti nimi sai tuttavaks üle maailma kui laskuraha maa, siis selleks on suuresti kaasa aidanud Kaitseliidu parimad laskurid.

Kui heita pilku meie „tippmeeste“ nimekirja, näeme, et rida aastaid meie laskurite eesotsas püsivad ühed ja samad mehed. Uute „tippmeeste“ juuretulek on olnud väike. Nii mõnigi suurlaskur on varisenud manalasse.

Suurlaskuriks ei saada ühe ega kahe aastaga, vaid selleks peab olema raugemata tahet, sest sinnamaani jõudmine nõuab mitmeaastast järjekindlat, püsivat tööd. Nii kui igast viituldajast ei saa kunstnikku, ei küüni iga laskur ka kõige hoolsama töö ja kõige suurema tahte juures sellaste tulemusteni, mida nõuame oma eliitlaskureilt.

Et tõusta meie laskurite etteotsa, peavad mehed peale hea tahtmise ja püsivuse olema kõik eeldused heaks laskuriks saada. Need nõutavad eeldused selguvad tegelikul laskmisel, peamiselt võistlusrajal.

Laskevõistluste korraldamisega Kaitseliit on lühikese ajaga suutnud oma liikmete laskeosavust tunduvalt tõsta ja võistluste kaudu on selgunud ja välja arenenud meie parimad.

Kaitseliit ei rahuldu sellega, mis juba on saavutatud. Kaitseliidu juhid eesotsas lugupeetud Kaitseliidu ülema kindral Orasmaaga on ette näinud oma ridade täiendamise ja ettevalmistuse hulgaks aastateks. Kes muu võib vanade ridu täiendada, kui mitte kuldne noorus. Kaitseliidu kuldseks nooruseks on meie noored kaitseliitlased ja Kaitseliidu kotka vägevate tiibade all tegutsevad Noored Kotkad.

Noored Kotkad on koondatud laskuringidesse, kus õpetatakse relvade materjaalosa hooldamist ja käsitsemist. On see kõik eeskujulikult omandatud, antakse õpetust, kuidas lasta.

Igaüks teab, et noort poissi köidab eriti laskmine, ja meie võime näha, et laskeringidesse astuvad noored heal meelel.

Laiemaulatuseline Noorte Kotkaste laskuringide moodustamine sündis 1937. a., seega üks aasta tagasi,

ja juba 20. ja 21. augustil käesoleval aastal näeme Kaitseliidu noori üle riigi võistlemas väikekalibri-püssist laskmises ühisel laskerajal Tallinnas. Laskmine sündis 50 m kauguselt 10-ringilise märgi pihta, lasti kolmes asendis à 10 lasku, iga asendi ees võis lasta kuni 5 proovilasku.

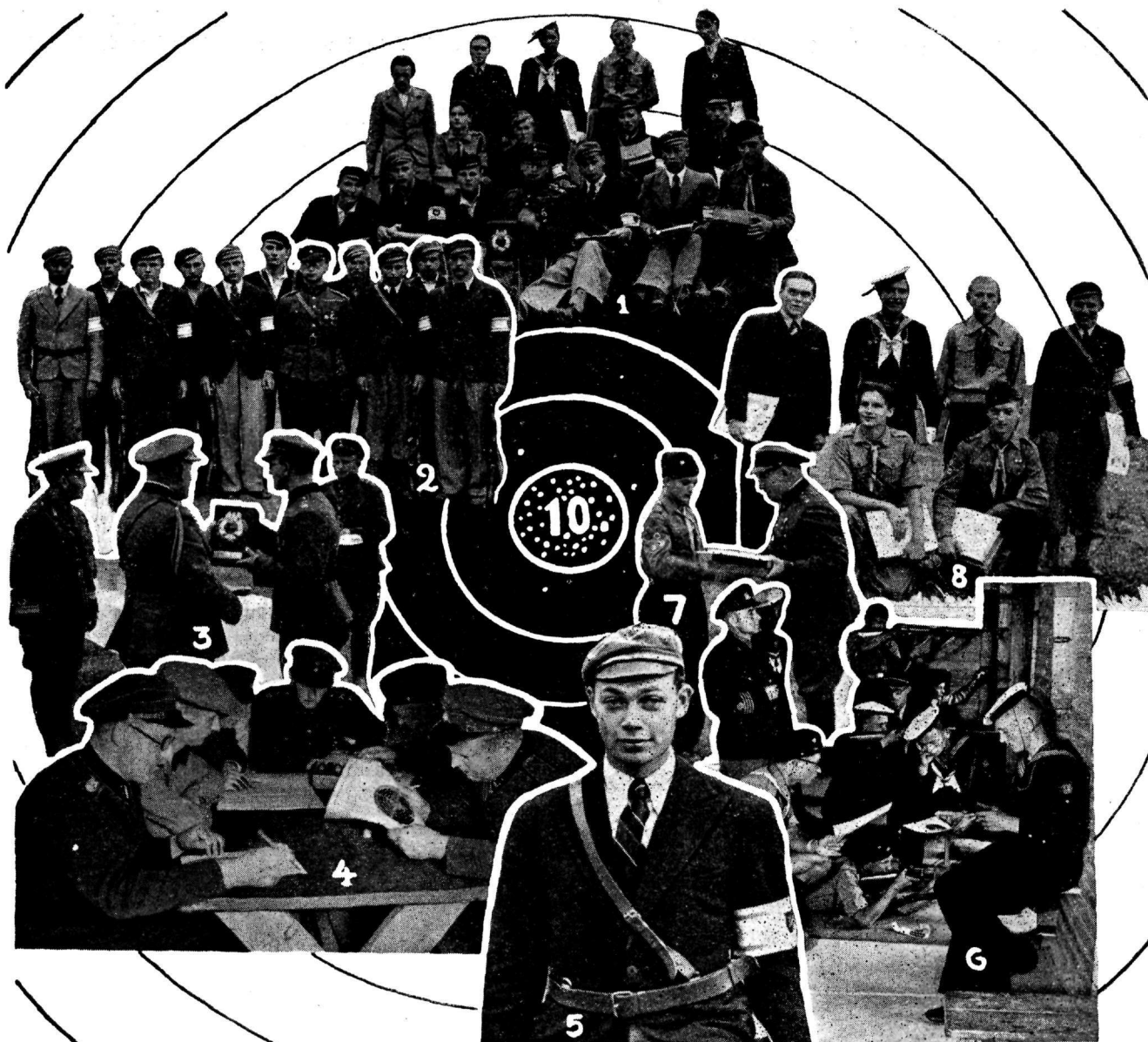
Kõik malevad olid esindatud kümne meheliiste meeskondadega. Võistlustest võisid võtta osa noored kaitseliitlased, kes on nooremad kui 20 a. ja kellel sünd-aeg sõjaväes veel teenimata, ja Noored Kotkad. Võistlejate koosseisu näitab alljärgnev tabel:

Jrk. nr. nr.	Malev	Võistlejaid		
		Noori kaitseliitl.	Noori Kotkaid	Kokku
1.	Tartu	8	2	10
2.	Järva	3	7	10
3.	Tallinna	10	—	10
4.	Narva	10	—	10
5.	Pärnumaa	—	10	10
6.	Saaremaa	—	10	10
7.	Harju	7	3	10
8.	Valga	2	8	10
9.	Võru	—	10	10
10.	Lääne	5	5	10
11.	Pärnu	2	8	10
12.	Sakalamaa	5	5	10
13.	Viru	4	6	10
14.	Tartumaa	7	3	10
15.	Petseri	2	8	10
Kokku		65	85	150

Võistlusel meeskonnad saavutasid järgmisi tulemusi:

1.	kohale tuli	Tartu Maleva meeskond	2505	silmaga
2.	„ „	Järva „ „	2472	„
3.	„ „	Tallinna „ „	2406	„
4.	„ „	Narva „ „	2367	„
5.	„ „	Pärnum. „ „	2329	„
6.	„ „	Saarem. „ „	2315	„
7.	„ „	Harju „ „	2302	„
8.	„ „	Valga „ „	2296	„
9.	„ „	Võru „ „	2288	„
10.	„ „	Lääne „ „	2261	„
11.	„ „	Pärnu „ „	2251	„
12.	„ „	Sakalam. „ „	2240	„
13.	„ „	Viru „ „	2225	„
14.	„ „	Tartum. „ „	2177	„
15.	„ „	Petseri „ „	2075	„

Võistluste tulemused näitavad, et meeskondade ettevalmistamine ei ole olnud ühtlane: esimesele ja

Fotomontaaž Kaitseliidu ülemaaliselt noorte laskevõistluselt: 1) auhinnasaajate noorte laskurite üldgrupp; 2) võistlustel esikohale tulnud Tartu Maleva laskurid; 3) kol. J. Maide annab Kaitseliidu ülema esindajana auhinna üle Tartu Malevale; 4) vahekohtunikud lasketulemuse kontrollimas; 5) parim laskur võistlustel noorkaitseliitlane Juhan Tõnso, Tartu Malevast; 6) laskurid tulejoonel; 7) kol. J. Maide annab Kaitseliidu ülema esindajana auhinna üle parimale laskurile-noorkotkale Ilmar Kaalile, Saaremaa Mal.; 8) parimad laskurid-noorkotkad noorte võistlustel.

viimasele kohale tulnud meeskondade saavutuste vahe on 430 silma või 43 silma keskmiselt iga laskuri kohta. Vahe on suur. Järgmisteks võistlusteks võivad eranditult kõik meeskonnad oma lasketaset tõsta ja seda rohkem, mida nõrgemalt möödunud võistlustel esineti.

Üldiselt noorte võistluste tulemustega, kui esimeste võistluste omadega, võime rahul olla. Iga võistlusest osavõtja kohta saavutati keskmiselt 230 silma (lamades 86,6 silma, püsti 66,4 silma ja põlvelt 77 silma).

Kui võrrelda äsjamöödunud võistlustulemuse 1937. aastal malevates peetud väikekaliibripüssi meistrivõistluste keskmiste tulemustega (saavutati 150-st võimalikust 113,6 silma, lamades 42,9, püsti 32 silma ja

põlvelt 38,7 silma), siis noorte tulemused ületavad vanade omad. See on rõõmustav ja annab lootust parimale.

Kaitseliidu noorte meistermeeskonnaks tuli Tartu Maleva meeskond 2505 silmaga, koosseisus: Tõnso, Juhan — 269 silma (97 + 80 + 92 s.), 2. Bloom, Endel — 265 silmaga (93 + 78 + 94 s.), 3. Lemmiksoo, Karl — 257 silma (90 + 76 + 91 s.), 4. Art, Aleksander — 257 silma (95 + 80 + 82), 5. Sibul, Osvald — 254 silma (95 + 87 + 72), 6. Liblik, Kalju — 254 silma (92 + 70 + 92), 7. Parik, Ants — 254 silma (91 + 76 + 87), 8. Riik-oja, Kallo — 245 silma (91 + 72 + 82), 9. Rammo,

Arnold — 240 silma (90 + 68 + 82) ja 10. Peensalu, Voldemar — 210 silma (90 + 56 + 64).

Noorte 1938. a. meistriks tuli Tõnso, Juhan, Tartu Malevast 269 silmaga (lam. 97 s. püsti 80 ja põlvelt 92 silma).

Härna R. Tavasti poolt väljapandud rändauhinna parimale meeskonnale omandas 1938. aastaks Tartu Maleva meeskond.

Kaitseliidu ülema poolt oli annetatud kaheteistkümnele esikohale tulnuile individuaalauhinnaks iluköites „Kalevipoeg“ ja Noorte Kotkaste Peastaabi poolt kuuele parimale Noorele Kotkale „Vabadussõja ajalugu, I köide“ iluköites.

Raamatu „Kalevipoeg“ võitsid järgmised noored laskurid: 1. Tõnso, Juhan, Tartu Malevast — 269 silma; 2. Laube, Peeter, Järva Malevast — 267 silma; 3. Ojakäär, Heino, Pärnu Malevast — 265 silma; 4. Bloom, Endel, Tartu Malevast — 265 silma; 5. Kaal, Ilmar, Saaremaa Malevast — 260 silma; 6. Kuuskand, Endel, Järva Malevast — 258 silma; 7. Lemmiksoo, Karl, Tartu Malevast — 257 silma; 8. Art, Aleksander, Tartu Malevast — 257 silma; 9. Pobul, Lembit, Tallinna Malevast — 255 silma; 10. Sibul, Osvald, Tartu Malevast — 254 silma; 11. Liblik, Kalju, Tartu Malevast — 254 silma ja 12. Parik, Ants, Tartu Malevast — 254 silma.

„Vabadussõja ajalugu, I köide“ võitsid alljärgnevad Noored Kotkad: 1. Kaal, Ilmar, Saaremaa Malevast — 260 silma; 2. Kuuskand, Endel, Järva Malevast — 258 silma; 3. Art, Aleksander, Tartu Malevast — 257 silma; 4. Liivoja, Viktor, Järva Malevast — 254 silma; 5. Rüpp, Orest, Saaremaa Malevast — 253 silma ja 6. Haho, Uno, Viru Malevast — 251 silma.

Peale ülaltoodud auhinnasaajate, kellele peale auhinna välja anti ka diplomid, annetati diplomid järgmistele noortele laskuritele: 15. kohale tulnud Marlei, Roman, Lääne Malevast — 253 silma; 16. Rehtsalu, Oskar, Järva Malevast — 252 silma; 17. Remma, Hans, Tallinna Malevast — 252 silma; 18. Nõmme, August, Narva Malevast — 252 silma ja 20. kohale tulnud Kallo, A., Tallinna Malevast — 250 silma.

Kokku võttes noorte meistrivõistluse tulemusi võime üldiselt väga rahul olla. Rõhuv enamus noori esines nii suurteil võistlustel esmakordselt, kuid näidati väga ilusaid tagajärgi. Noored tutvusid üldiselt võistlusmiljööga ja omandasid esimesed vajalised võistluskogemused. Võime olla kindlad, et järgmisil üleriiklikel noorte laskevõistlustel noorte laskurite võistluste tulemused tunduvalt tõusevad.

Mõningaid tähelepanekuid noorte laskevõistlustel.

1. Laskeasendite alal. Laskeasendid olid üldiselt hästi omandatud, nii mõnigi väikekasuline Noor Kotkas laskis kui mõni suurlaskur. Oli aga üksikute noorte poolt patustusi laskeasendite vastu. Puudused oleksid järgmised: a) lamades vabalt käelt lastes püüti püsti kandvat kätt toetada vastu liivakotti

või laskeakna serva; püsti ei toetatud iga lasu ajal ühtlaselt, laadimiste juures muudeti laskeasendit, mille tõttu tabamused kõiguvad;

b) põlvelt-asend oli paljudel ebakindel, mistõttu katsuti leida tuge jalale, millele toetub püsti kandev käsi, vastu laskeakna luugi serva, mis on lubamatu; üksikud toetasid püsti vastu laskeakna serva, missugusel korral tabamused olid hoopis halvad;

c) püsti-asendit, kui kõige raskemat, tuleb veel tublisti harjutada, sest ka meie suurmeistrid ei tunne end selles kunagi kindlana. Sellepärast tuleb noortel rõhku panna eriti püsti-, kui ka põlvelt-asendite kätteharjutamisele; seda saavutatakse järjekindlate harjutustega.

2. Relvade alal. Oli üksikuid püsse, mis olid varustatud hark-õlatugedega, mis aga võistlusmäärustes ei ole lubatud ja mille tõttu hark-õlatsed tuli kõrvaldada. See oli juba meeskonna koostaja ja meeskonnajuhi süü, kes pidi teadlik olema, missuguse relvaga lubatakse võistelda. Loomulikult olid võistluste tulemused halvemad, kuna noort oli harjutatud laskma hark-õlatsiga, võistlusel aga see tuli kõrvaldada.

Oli laade, kus lae kaba puuosa harkõlatse-taoliselt oli välja voolitud, seega laad ei vastanud nõuetele. Mõnel oli jälle täpsuspüsti püstolipäraga laad, millelt käe- ja õlatsed ära võetud, kuid laad sellest hoolimata ei vastanud kergepüsti tüübi nõuetele.

Neid puudusi tulevikus ei tohi olla. Noored peavad juba kodus teadma, missuguste relvadega on lubatud võistelda. See on juhtide ülesanne, kes noori õpetavad.

3. Püsti hoolekande ja korrashoiu alal. Oli üksikuid püsse, mis ei heitnud tühje kesti välja. Põhjuseks olid väikesed täkked padrunipesa serval, mis on tekkinud püssiga tühjalt „klõpsutamise“ tagajärjel. Sellepärast tühja püssiga kukepäätmisharjutustel tuleb padrunipessa asetada tühi kest, millega väldime täkete tekkimist padrunipessa servale.

Püsti puhastamiseks olid kõigil kaasas pikad puhastusvardad, kuid nii mõnigi ei osanud neid õigesti kasutada. Mõni puhastas püsti pikast vardast hoolimata eespoolt ning puhastamisel ei mähkinud puhastuslappi ümber nühise, vaid torkas lahtise lapi otsekohe vardaga püssiõõnde, kusjuures nühise üks külg võib jääda paljaks ja tekitada kriimustusi.

Ülaltoodud puudusi esines vaid üksikuid, kuid ka üksikuist puudusist meie ei saa vaikides mööda minna.

Puuduste kohta olen sõna võtnud sellepärast, et noored neid ridu lugedes veelkord oma silma eest laseksid mööda minna need esimesed suuremad laskevõistlused, ja kui keegi mäletab, et ka tema juures üks või teine puudus esines, seda tulevikus enam ei kordaks, ja tuhanded teised meie noored laskurid, kes küll käesoleval aastal üleriiklikel võistlusil ei esinenud, ei kordaks ülaltoodud vigu.

H. V.

Lennupäev Ülemiste lennuväljal

Linnad peaksid lennuväljade väljaehitamisele rohkem rõhku panema

Läinud pühapäeval, 28. augustil s. a., korraldati Tallinas Ülemiste lennuväljal järjekorraline lennupäev, mis meelitas kokku kümnetesse tuhandetesse ulatava pealtvaatajaskonna. Juba varakult, paar tundi enne lennupäeva ametlikku algust, hakkas vooima linnast lennuvälja poole inimesi, küll jalgsi, küll autodel ja autobustel.

Kell 3 päeval, mil oli ette nähtud lennupäeva tegelik avamine, palistas Ülemiste aerodroomi ümbrust tihe, kaugelt üle kümne tuhande ulatuv rahvamurd.

Mõni minut peale kella kolme ilmus kohale Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kes pöördus arvuka pealtvaatajaskonna poole päevakohase ja sütitava kõnega. Tuues kõigepealt lennupäeva korraldajatele ja lennupäevast osavõtjatele tervitusi Vabariigi Presidendi poolt, sõnas kindral J. Laidoner oma kõnes, et aastate jooksul on meil süvenenud arvamine, et eralennuasjanduse ülesandeks on kaasa aidata meie riigikaitsejõudude üha tugevamaks muutmisele. Tegelikult pole see just nõnda, ehkki lennuasjandusel on määratu tähtsus sõjas ja riigikaitstes. Võib olla, et siin hinnatakse lennuasjanduse tähtsust isegi veidi üle, kuna lennuasjanduse suurim areng langes kokku sõjapäevadega ja kuna praegugi tehakse sel alal määratud pingutusi.

Lennuasjandus on kunst oma ette, sest inimene tahab lennata nagu lind. See idee on sama vana kui inimkond. Juba vanast kreeka mütoloogiast leiame, et inimesed on tõusnud õhku. Sellest müüdist on pärit ka jutt esimesest lennuohvrilt. Lennata, see tähendab püüda päikese poole. Püüe lendu tõusta on juba tuhandeid aastaid vana, kuid alles möödunud sajandi lõpul jõuti niikaugele, et inimene võis õhku tõusta. See algus oli primitiivne, kuid nüüd meie näeme määratud arenemist.

Uhelgi alal pole olnud säärast revolutsiooni kui liikluse alal, mida on toonud kaasa lennuasjanduse areng. Rooma ajal, kui olid head teed, peeti keskmiseks liikluse kiiruseks 10 km tunnis. Keskajal see kiirus langes vahepeal ja alles 19. sajandi algul seisime liikluse kiiruse poolest samal tasemel kui paartuhat aastat tagasi. Nüüd aga, tänapäeval, kihutatakse 300, 400, 500 ja isegi 700 km tunnis. Alles hiljuti võisime lugeda, et Atlandi ookeani ületamine on võimalik vähem kui ühe öö-päeva jooksul.

Telegraaf, telefon, raadio ja lennuasjandus toovad inimkonna tegevusse muudatusi ja isegi teatavat revolutsiooni. Lennuasjanduse kaudu muutub ühendus rahvaste vahel tihedamaks ja selleks rajatakse üha uusi lennuliine. Lennuasjandus näib nõudvat küll palju ohvreid, kuid meenutagem, kui palju inimesi on hukkunud suplemisel, siis ei tea, kumb õnnetuste arv on suurem. Inimene tahab kiirelt liikuda ja sellega on lennuasjanduse areng õigustatud.

Meie eralennuasjandus on praegu alles lapsekingades. Meil pole oma lennuliine. Kuid kaugel pole see aeg, kus kogu kiire liiklus suunatakse paratamatult õhku. Kui meie oma lennuasjandust ei arenda, siis jääme teistest rahvastest maha. Kui meie mitte ise ei suuda avada uusi lennuliine, aerodrome jne. rajada, siis peame olema nendes ettevõtetes vähemalt osanikud.

Tänapäeva lennuasjanduse väljaarendamiseks on mõndaigi tarvis. Lennuk on kallid masin ja igaüks üksi ei suuda seda omandada. Riik on püüdnud meie eralennuasjandust jõudu mööda toetada ja nüüd näeme endi ees juba terve rea lennukeid.

Lennukitest üksi on aga vähe, on vaja ka aerodrome. Õnnetud on need linnad, kus pole veel aerodrome. Iga

Ülal: Sõjavägede Ülemjuhataja kõneleb lennupäeva avamisel, temast paremal õhukaitse ülem kol. R. Tomberg. All: Soome vigurlendur Haikkala stardis

Suvi Rannamõisa suvekodus

21. augustil lõpetas sügise tuleku tõttu tegevuse kodutütarde Tallinna ringkonna suvekodu Rannamõisas, mis oli kujunenud meeldivaks ja mitmekülgseks puhkekohaks 79 kodutütrelle ja 12 vanemale juhile, kes viibisid suvekodus kasvatajatena ja tööjuhtidena.

Lipu langetamine Rannamõisa suvekodus pärast suvepäevade lõppu

Suvekodu algas oma tegevust s. a. 21 kodutütrega. Kuigi osavõtjate arv oli väike ja suvekodusse soovijaid oli kaugelt rohkem, ei olnud suvekodu ruumi mahutavuse tõttu võimalik rohkemaile korraga vastu tulla. Esialgse registreerimise järgi pidid kodutütred viibima suvekodus nädala või kaks, kuid hiljem kujunes tavaliseks nähtuseks, et paluti ajapikendust ja võimaluste piires tuldi siingi vastu. Oli mitmeid, kes viibisid suvekodus peagu kogu suvevaheaja.

Suvekodu eesmärgiks oli peale lastele meelepärase suvepuhkuse võimaldamise ka laste kasvatamine kodutütarlikus vaimus. Tuli olla leplik ja hea sõber oma kaaslasile, tuli hoolitseda nii enese kui ka teiste eest. Paljud tüdrukud ei teadnud seni, kuipalju rõõmu pakub oma toa korrashoid ja kaunistamine, voodite kohendamine, põrandate ja tolmu pühkimine, lillede asetamine vaasi jne. Virkade mesilastena talitati ja toimetati küll köögis, tubades ja pargis. Ja peab ütleva, et kõik edenes hästi noortes kätes. Ladusasti läks lauakatmine, ettekandmine, nõudekuivatamine ja muudki vähemad tööd. Nobedasti kohendati lillepeenraid ja käidi hoolega kastekannuga ringi, tihti murelik ilme näol, sest kaev protestis tihti ja kuivuse tõttu lilled ei kasvanud nii hästi kui kärsitud ootajad seda igatsesid.

Peale säärase igapäevaste ülesannete täitmise oli päevakavas nähtud ette iga päev 2 tundi tööd. Neil töötundidel valmistati nii mõndki. Ka siin lähtuti kodutütarlikust põhimõttest: **k a u n i s t a o m a k o d u!** Esimest töönädalat nimetatigi kodukaunistamise hoognädalaks. Sel nädalal kaunistati ruumid, eriti rõdu, palistati ja pilutati laudlinu ja -linakesi, mida kasutati hiljem lauakatmisel, valmistati lauamänge, prügikorve, roost jalamatte jne. Selle nädala suursündmuseks oli ka ruumide „ristimine“ nende omapära alusel. Nii anti tubadele nimeks „Päikesetuba“, „Äikesetuba“ ja „Väikesetuba“, kuna juhtide toas elasid Kõu ja Pikker.

linn peab selle eest hoolitsema, et temal oleks aerodroom! Omavalitsused võivad sel alal palju ära teha.

Meil arvatakse, et aerodroomi asukoht on soomülkas. Kuid kõige paremad maad peaksid võetama aerodroomide alla, sest nende väljaehitus on kallis ja maksab sadu tuhandeid kroone. Meil pole maid nii vähe, et peaksime aerodroomid rajama halva koha peale. Iga linn valigu selleks oma parim maa-ala.

Veel tähtsam tegur lennuasjanduses on isiklik koosseis — lendurid, instruktorid, tehnikud jne. Siin oleme meie edasi jõudnud, meil on hea tehniline kaader, meil on oskus-töölisi lennuasjanduse alal.

Kokku võttes peab ütleva, et riik tahab kaasa aidata meie lennuasjanduse edendamisel. Eesti aeroklubi, mis töötab koos Teedeministeeriumiga, on saanud riigilt toetust ja saab ka tulevikus. Ei ole kaugel aeg, kus lennukuid omavad ka eraisikud. Varsti tuleb asuda sisemaa lennuliinide avamisele. Meie inimkaader on võimeline andma seda, mida temalt nõutakse.

Ja lõpuks ütles ülemjuhataja: „Mina soovin lennupäeval, et töö jätkuks sama innu ja tempoga. Soovin, et omavalitsused, organisatsioonid ja eraisikud peaksid meie lennuasjanduse arenguks kaasa aitama, sest see on ühtlasi suur teene meie riigile ja rahvale, kuna sellega koos arendame ka oma riigikaitset ja kindlustame oma rahva tulevikku. Julgelt edasi sel alal! Soovin edu Eesti aeroklubile! Tänu tehtud töö eest, ja ma soovin, et see jätkuks rahva kasuks ka tulevikus.“

Ülemjuhataja kõne lõpul orkester mängis hüümi. Sõjavägede Ülemjuhataja kõnele järgnesid mitmesugused lennudemonstratsioonid, milledest võttis osa rohkesti lennukeid ja lendureid, kodumaa lendurite hulgas ka kuulsad välismaa vigurlendurid soomlane Haikkala ja sakslane Achglis, neist viimane mitmekordne maailmameister vigurlennus. Külaliste kaelamurdvad esinemised kutsusid publikus rõkkavaid ovatsioone esile.

Purilennukite hulgas esines tublilt ka Kaitseliidu purilennuk „Tekla“, mille liuglemist kõrges taevaalotuses publik jälgis tõsiste heakskiiduavaldustega.

Tööpäevade edasi kestes anti välja seinajaalehte, hakati telgedel kuduma uut komplekti laudlinakesi, mille valmisaamisel jätkus sohvapatjade kudumine; valmistati hulk käsitöid talvistele loteriidele, palistati ja märgiti tolmulappe ning kooti võrke pallidele.

Suurimaks tööks suvekodus oli pesula remonteerimine. Ruum, kus varem ninakas tuuleit ühest praost sisse ja teisest välja vuhises, kaeti papiga ja värviti õlivärviga. Kui siis veel riul nagidega seinale ilmus ning omatehtud matid põrandale asetati, siis oli see ruum üks kaunimaid suvekodus. Seda tegid kõik tublid suvekodu kodutütred ise.

Eriti suurt huvi pakkus tüdrukutele kudumine. Tuli koostada isegi kudujate järjekord, et kõik saaksid kordki katsetada neil imelikel riistapuil, milliseid mõned nägid esmakordselt oma elus. „Ema, mina oskan kududa!“, hüüti uhkustundega emadele, kes tulid pühapäeviti oma tütreid külastama.

Rohkesti viibiti mererannas. Kiiresti möödusid tunnid päevitades, mängides ja supeldes. Rohkesti rõõmu pakkus ujumisõhkuse omandamine, ning seegi uudis teatati hõisates küllatunud vanematele. Öhtupoolikud möödusid võrkpalli, kroketi ja teisi ühismänge mängides. Võeti ette jalutuskäike kaunisse ümbrusesse ja tehti matku kaugemalegi. Pikem matk toimus Keila-Joale, kus külastati gaidide laagrit Väanas ja noorte kotkaste laagrit Keila-Joal. Olgugi, et tagasiteel saadi tugevat vihma, oli ometi meeoleolu kõigil ülev, sest tänu vastuvõtjatele toodi kaasa palju ilusaid ja unustamatuid mälestusi.

Iga nädal toimus kas lõkke- või kirev õhtu. Istuti ülevas meeoleolus tulepaistel ning vaadeldi ja kuulati ettekandeid, mida noored olid vabadel hetkedel ise kombineerinud. Siin puistati südamedel kõik see, mille avaldamiseks igal pool pole võimalust. Nii lauldi ühel sellasel õhtul:

„Suvekodus elu lõbus,
siin on hea meil elada.
Pereema on meil kõbus,
hea ja lahke alati.... jne.“

Selle pereema teeneks on ka asjaolu, et suvekodu elanikud ei unusta suvekodu maitsvat ja tublit toitu. Tuli 4 korda päevas istuda söögipalvet lugedes lauda ja sealt lahkuda kosutava kõhutäiega.

Suve jooksul külastas suvekodu rohkesti lastevanemaid ja lastesõpru. Suurpäevaks oli skautide tege- lase inglase Mr. Wilson'i külaskäik koos Haridusminis-

Rannamõisa suvekodu kodutütred käsitööde väljapanek

teeriumi noorteuhi kolonel J. Vellerindiga, Kaitseliidu noortepealiku noortemagister J. Tedersooga, skautide vanem skautmaster N. Kanniga ja skautide peastaabi ülema skautmeister A. Andreeseniga. Tihti võis näha lastepere keskel Kaitseliidu Tallinna Maleva pealikut kol. J. Leppa, Naiskodukaitse Tallinna ringkonna juhatuse liikmeid eesotsas esinase pr. A. Jeetsiga, kellele noorte suvekodu oli saanud südameureks ja kodutütred ringkonna vanemat pr. H. Tekkelit, kes tihti nii päevi kui ka öid veetis suvekodus ja hoolitses suvekodu üldise heakäigu eest. Nende otsesel toetusel ja abistamisel oligi võimalik Tallinna kodutütardel asutada oma suvekodu, kus veedeti ilus suvi ja lahkudes viidi koju kaasa palju uusi oskusi, kogemusi ja häid mälestusi.

Nii elatakse selles suvekodus. Tullakse võõrastena, ollakse koos sõpradena ja nii lahkutaksegi. Ollakse kasvanud kokku ka oma juhtidega: suvekodu juhataja — pereema pr. R. Königsbergiga, kes kõrgele vanadusele vaatamata ihu ja andumusega tegi oma tööd laste hüveks; tema abiliste rühmanematega ja instruktoriga pr. H. Nigoliga, kes viisid läbi päevase programmi ja hoolitsesid, et ei vaibuks ülev meeoleolu ja tööhoog.

Suvekodus viibiti hea meelega ning sinna tahetakse tulla tagasi jälle niipea kui lõpeb kooliaasta ja algab suvevaheaeg. Kui läinud aasta sügisel kodutütred tulid koju Võsu suvekodust, siis jäädid lootma oma suvekodule oma ruumidega, oldi Võsul koos ju kooliruumes. Tallinna ringkond on nüüd neid väheseid õnnelikke, kellel täitus see soov ja kes omab nüüd oma suvekodu oma ruumidega ja peab ütleva meeldivate ruumidega. Kui esimene „praktika“-aasta nii hästi õnnestus, siis vaid õne kaasa, et järgmised aastad veelgi paremini õnnestuksid.

Kehra sulfaatselluloositehas – suurim Eesti Vabariigi ajal ehitatud vabrik

Neljapäeval, 25. augustil avati Vabariigi Presidendi poolt suurim Eesti ajal ehitatud vabrik, Kehras asuv sulfaatselluloositehas, milline kuulub Eesti Metsa- ja Tselluloosi aktsiaühingule. Tehase pidulikule avamistalitusele olid kutsutud Vabariigi Presidendi K. Pätsiga eesotsas Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, Vabariigi Valitsus terves koosseisus ja palju teisi Eesti majanduselu tegelasi, kokku ligi 150 inimest.

Kehra sulfaatselluloositehas, mis maksab ümarguselt 7,7 miljonit krooni, on suurim vabrik, mis Eesti Vabariigi ajal üldse ehitatud. Nimetatud tehase ehitamisega võtab Põhja-Eesti ikka enam ja enam tööstusliku ilme. Narva ümbruses, kus asuvad meie suuremad

Vabariigi President K. PÄTS laseb Kehra sulfaatselluloositehase käiku

põlevkivilademed, asuvad meie suurimad põlevkivitööstused, nüüd on Narva ja Tallinna vahemaale, metsarikka ümbrusega piiratud Kehrasse ehitatud uus ja suur tehase — sulfaatselluloosivabrik, mille tööle rakendamiseks on Eesti tööstuse arengule palju kaasa aidatud.

Asutatud sulfaatselluloosivabrik on Tallinna ja Türi tselluloosivabriku paarimees, ainult selle tehnilise vahega, et Kehra tehase valmistab sulfaatselluloosi, Tallinna ja Türi tehase aga sulfiitselluloosi. Vahe on siin õige väike: kõik kolm töötlevad läbikõrvaldatud puumassi — Tallinn ja Türi sulfiiti, Kehra sulfaati. Sulfiit on valgem ja pudevam puupapp, millest valmistatakse paberit ja kunstiidi, sulfaat — Kehra vabriku toode — pruunim ja tugevam. Sulfaadist valmistatakse mitmesugust pakkimis- ja kotte- ja nitrotselluloosi lõhkeaineks (suitsuta püssirohu valmistamiseks). Vahe on ka toormaterjalil ja selle ümbertöötamises: sulfiit keedetakse kuusepuust väävelhappegaasi abil, sulfaat — männist ja kuusest sooda ja lubja leelise abil.

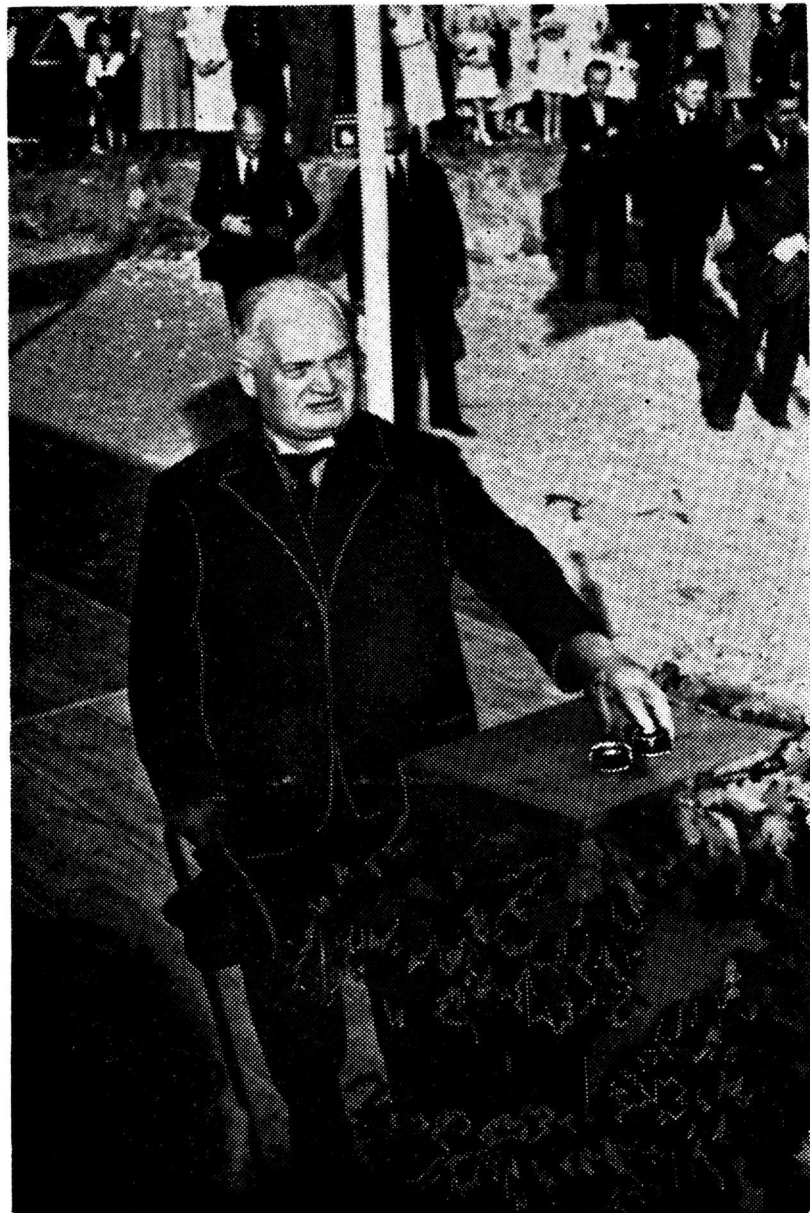
Kehra sulfaatselluloosivabriku avamisel pöördus direktor O. Hinto Vabariigi Presidendi ja teiste külaliste poole pikema kõnega, milles ta selgitas mõndagi huvitavat vabriku saamisloost.

Keemiatööstuse arengu võidukäigus on etendanud viimaseil aastail eriti tähelepanu äratavat osa puu väärastamine tselluloosiks, kunstiidiks, kunstvillaks, tsellofaaniks, nitrotselluloosiks, atsetaatselluloosiks, mitmesuguseks isolatsioonaineiks ning muudeks saadusiks. Neil asjaoludel peaks päris tõenäoselt tselluloosi tarvis järjekindlalt tõusma. Ajutised raskused turustamisel ei võiks seepärast tselluloosi tootmise olemasolule kuigi ohtlikeks muutuda.

See arvamine näib valitsevat ka paljudes välisriikides, kus asutatakse uusi tööstusi, et varustada ennast selle järjest tarvilisemaks muutuva toorainega. Tagasi vaatamata kaugesse minevikku näeme, et viimase aastakümne jooksul tselluloosi-toodang maailmas on peaagu kahekordistunud. Nimelt toodeti tselluloosi 1925. aastal 7 miljonit tonni, 1936. aastal aga juba 12,8 miljonit tonni.

Enam kui sulfiitselluloosi tootmine on tõusnud sulfaatselluloosi tootmiseks, kuna just viimase järgi on nõudmine viimaste aastate jooksul eriti tunduvalt tõusnud, ning peale muu on kuusemetsad suuremalt jaolt juba sulfiitselluloosi valmistamiseks ära kasutatud.

Suureneva tarviduse tagajärjel on Ameerika Ühendriigid sulfaatselluloosi tootmist viimase kümne aasta jooksul kolmekordistanud, Rootsi veidi rohkem kui kahekordistanud ja Soome peaegu neljakordistanud. On täiesti loomulik, et ka Eestil tuli rajada sulfaatsellu-

loosivabrik juba sellepärast, et leida kasutamisevõimalusi meie peenemamöödulise männi puidule. Selle poolt rääkis asjaolu, et Eestis töötavat 70.000-tonnilise toodanguga sulfiittselluloosivabrikut suudeti varustada küllaldaselt määralt meie metsades leiduva kuuse puumaterjaliga. Kuna Eesti metsade puidumassist kuusele langeb 42% ja männile 21%, siis on juba arvuliseltki ilmne, et 35.000-tn aastatoodanguga vabriku asutamiseks ei olnud vähimaidki raskusi. Tegelikult on meie metsades rohkemgi n.-n. paberipuu läbimööduga sulfaatpuitu, kuid selle kasutamine sulfaatcelluloosi toormaterjalina ei osutu hädatarviliseks, kuna vabrik oma toormaterjali võib saada metsade hooldusraietest, varem küttepuudeks ülestöötatud ja muust peenemamöödulisest puidust.

Kuna viimasel ajal, suurte metsade hävituse järele, on hakatud metsa väärtust kogu maailmas ikka rohkem ja rohkem hindama, siis on arusaadav, et ka meil tuli hakata metsade eest rohkem hoolt kandma ja tuli piir panna plaanitud metsade hävitamisele. Metsade kasutamist pidi ratsionaliseerima. Tuli leida võimalusi selle puidu kasutamiseks, mis kasvuruumi puudusel metsades välja suri. Seda väljasuremise protsenti metsa raieküpseks saamiseni hinnati koguni 25—40%-ni lõppraide massist.

Puistute korrapäraseks hooldamiseks puudusid viimaste aastateni aga suuremad võimalused.

Siseturg oli üle koormatud metsamaterjaliga, mistõttu puistute hooldamisest saadud peenem materjal küttepuuna kas ei leidnud küllaldaselt turgu või oli turustamine võimalik ainult alla tootmise omahinna. Neil põhjusil teostati hooldusraideid võrdlemisi vähesel määralt.

Kuna metsad vajasid hooldusraideid, et tõsta metsades puidu massi juurekasvu, siis osutus möödapääsmatuks hooldusraietest saadava materjali ärakasutamiseks leida lahendus — üheks selleks osutus sulfaatcelluloosi vabriku asutamine.

Peenema materjali kasutamine sulfaatpuuna osutub tähtsaks ka veel seepärast, et

1. raielankide piiramisega kaasas käiva ekspordi väärtuse languse osaliseks kompenseerimiseks metsamaterjale väärustatakse kallihinnaliseks ekspordkaubaks ja

2. metsahindade tõusu korral teostatavate etteرائومiste tagajärjel suurenev peenmaterjali hulk ei valgu siseturule küttepuuna, vaid leiab kasutamist sulfaatcelluloosi toorainena ja ei suru siseturul alla küttepuude ja turba hindu selle tasemeni, mis võiks maal asutatud eraturbatööstused viia tõsisesse raskustesse.

Kuna kõigil neil kaalutlusil sulfaatcelluloosivabriku asutamine osutus rahvamajanduslikult tarviliseks, siis Vabariigi Valitsus oma koosolekul 23. aprillil 1936. a. tunnistas vajaliseks asutada Eestis vähemalt 20.000—30.000-tn aastase tootevõimega tehase.

VABRIKUEHITAMISE EELTÖÖD.

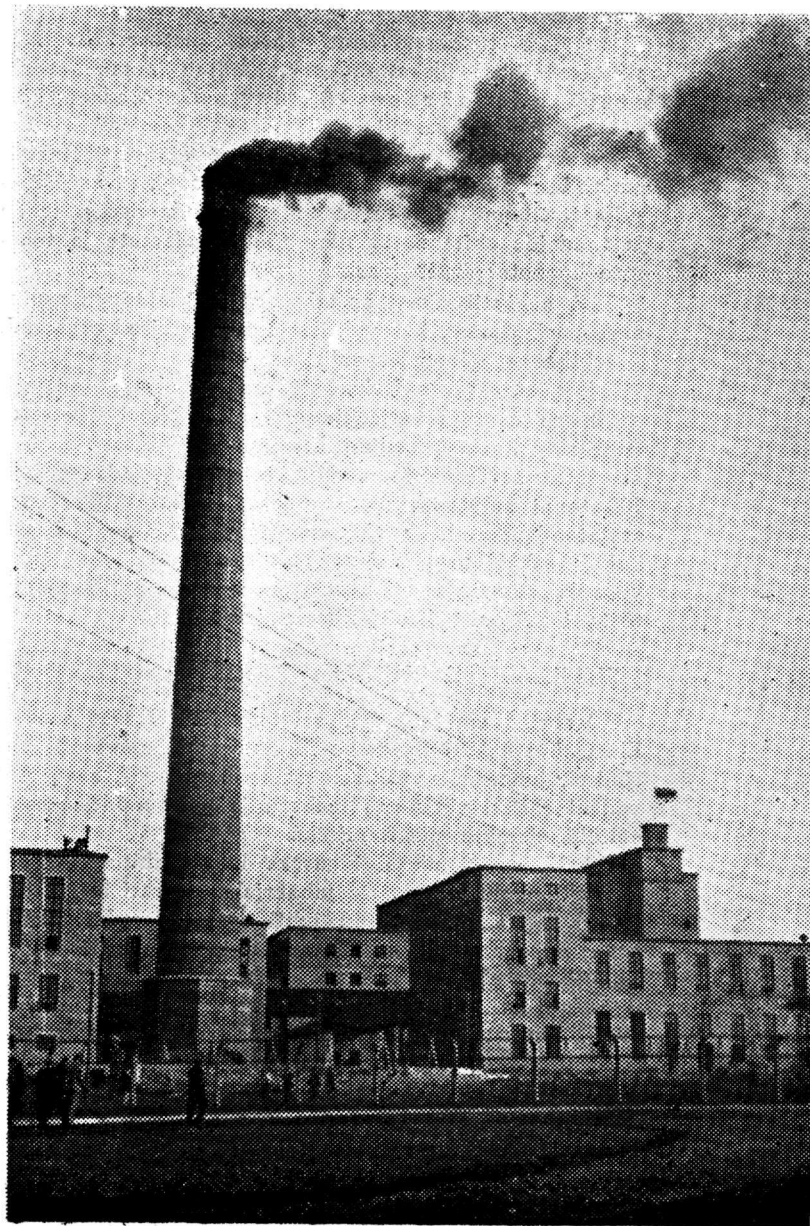
Vabriku ehitamise mõte kerkis üles 1934. aastal. 1. juunil 1934. aastal Vab. Val. kiitis heaks Põl-

lutöoministeriumi poolt esitatud metsamajandamise põhijooned. Nende põhijoonte kohaselt peeti tarviliseks metsasaaduste ratsionaalsemaks kasutamiseks, ümbertöötamiseks ja väärustamiseks asutada umbes 20.000-tonnilise aastatoodanguga sulfaatcelluloositehas, kus ümber töötatakse männi peenemad sortimendid, samuti haab ja lühimööduline okastarbepuu, mida kasutati kütteks. Ümbertöötamata kujul väljaveetavad propsid kuuluksid samuti ümbertöötamisele sulfaatcelluloosiks. 1935. aasta algul esitas Põllutöoministerium Vab. Valitsusele esialgse kulude-tulude eelarve 20.000-tn aastatoodanguga sulfaatcelluloosivabrikule.

Vabriku väljaehitamise kalkulatsioonide saamiseks Põllutöoministerium pöördus O/Y. „Karhula“ poole Soomes. O/Y. „Karhula“ poolt esitati 1. veebr. 1935. a. pakkumine täielisele seadistule ühes 1500 kW-se jõujaamaga Ekr. 2,9 milj. eest. See kava osutus aga mitte küllalt täieliseks ja sisaldas osalt mitte päris moodsaid osi.

8. märtsil 1935. aastal Vabariigi Valitsus otsustas küsimuse selgitamiseks moodustada komisjoni järgmi-

Kehra sulfaatcelluloositehas oma 90 meetri kõrgusele küündiva korstnaga

ses koosseisus: peaminister, põllutööminister, majandusminister ja teedeminister, riigikontrolöri osavõtul. 1936. aasta jaanuaris valmistati Majandusministeeriumis kaks paralleelkava 20.000- ja 30.000-tn aastatoodanguga vabriku ehitamiseks.

Pärast vastavate kavade väljatöötamist vabriku asutamise küsimus esitati kaalumiseks Riigimajandusnõukogule, kus küsimus tuli arutusele jaanuaris 1936. aastal ja otsustati jaatavalt.

9. märtsil 1936. aastal valiti Vabariigi Valitsuse sulfaattselluloositehase asutamise ettepanekute väljatöötamiseks erikomisjoni poolt kolmeliikmeline komisjon koosseisus:

Majandusministeeriumi esindaja;

Põllutööministeeriumi Riigi maade ja metsade valitsuse direktor;

Riigi Põlevkivitööstuse direktor;

Komisjoni ettepanekul otsustas Vabariigi Valitsus 23. aprillil 1936. aastal põllutööministri ja majandusministri ettepanekul:

Tunnistada vajaliseks vähimalt 20.000—30.000-tn aastatoodanguga vabriku asutamine. Asutatava aktsiaseltsi aktsiad otsustati omandada kuni 100%-ni ja selleks kasutati Rahvamajanduse elustamise fondist 3,2—4,2 milj. krooni.

Tehase toodanguvõime lähema ulatuse üle ning aktsiate osalise ülekandmise erakapitali omanikkudele otsustada pärast lõplikke kalkulatsioonide selgumist.

Vab. Valits. otsusega 2. VIII 36 otsustati Rahvamajanduse elustamise fondist kasutada Kr. 1.000.000.—sulfaattselluloosivabriku maa-ala omandamiseks, teede ja tammide ehitamiseks ning tööliste elamute ja tööstuse hoonete püstitamiseks.

27. augustil samal aastal peeti aktsiaühingu asutamise peakoosolek, kus valiti juhatus ja teised organid. Juhatus esimeheks valiti O. Hinto ja nõukogu esimeheks N. Viitak.

Kuna vabriku väljaehitamise aja jooksul selgus, et vabrikule toormaterjalide hankimiseks raskusi ei ole, otsustati vabrik sääraselt välja ehitada, et saadakse kuni 100 tonni sulfaattselluloosi päevas, s. o. 36.000 tonni aastatoodangut, kuna väiksema tehase eksploatatsioonikulud oleksid proportsionaalselt suuremad. Ühes tegevuse laienemisega otsustati aktsiaühingu põhikapitali tõsta 4 miljonilt 5 miljonile kroonile.

SULFAATSELLULOOSIVABRIKU EHITAMINE.

Vabriku ehitustööd algasid novembris 1936. aastal. Ehitustöid hakati teostama Majandusministeeriumi juhtimisel, juhatajaks määrati ins. Ipsberg. 1937. aasta kevadeni ehitati välja raudteeharu ja tehti mõnesuguseid eeltöid elamute püstitamiseks.

1937. aasta märtsi alguseks läksid ehitustööd üle aktsiaühingule ja ehituste juhatajaks määrati ins. Rahuheid Kask, kes ehitustöid juhtis vabriku valmisaamiseni. Selleks ajaks valmistati ka aktsiaühingu poolt lõplik tehaste ehituste eelarve.

Vabriku ehituste püstitamisega alati 17. aprillil 1937. Ehitustööd anti välja firmale Vennad Edenber-

gid, kuna arvati, et majanduslikul teel ehitamine oleks võinud ehituste valmimise tempot aeglustada.

Ehituste püstitamine on toimunud meie oludes võrdlemisi kiiresti. Tehase hoonete 143.440 m³ üldkubatuuriga ehitus valmis peagu ühe aasta jooksul. Ühes tehaste hoonetega püstitati ka Eesti kõrgeim korsten. Kõikide ehituste püstitamine teostus 100%-selt Eesti tööjõududega ja Eesti inseneride poolt projekteeritud plaanide järgi. Projekteerimise töödega oli korraga ametis rida insenere, kes töötasid projekteerimise tööde juures mitu kuud.

Kehra vabriku ehitamisel tuli meie inseneridel ja ehitajail eriti raskest ülesandest üle saada, kuna projekteerijaist ei olnud keegi tuttav säärase vabriku projekteerimisega.

Soomest saabunud eriteadlase kaasabil võis 1937. aasta aprilli lõpus suurema tempoga tööde juure asuda. Täielise tehnilise projekti puudumisel tuli leppida projekti kujunemisega ehituste läbiviimise ajal. Vaatamata kõigile raskusile viidi kõik tehase hooned 9 kuu jooksul katuse alla. Nende 143.440 m³ kubatuuriga hoonete ehitamiseks kasutati:

raudkive	2.000 m ³
paekive	20.000 m ³
telliskive	1.000.000 tk.
šamottkive	30.000 „
kruusa	10.000 m ³
liiva	10.000 m ³
tsementi	4.000.000 kg.
lupja	500.000 kg.
rauda	1.100.000 kg

Ehitused maksid 1.605.000.— krooni ja ehitustöödest võttis korraga osa kuni 1.200 töölist, mis on esmakordne juhtum Eestis, kus korraga ühe ehituse ehitustöödest võtab osa nii suur arv töölisi.

Tehase hoonete ehitus erineb teistest varem ehitatud tööstushoonete ehitustest selle poolest, et vabrikus on palju raudbetoon-konstruktsioone, masinatealuseid, paake, vanne, kanaale, silosid jne. Raudbetoonkatused ja -laed on kaetud soojusisolatsiooni otstarbel impregneeritud papiga, korgiga, gudrooniga — erilise papiga ja pealt asfalditud. Projekteerimisel ja ehitusel on jõudumööda hoolt kantud ka hoonete nägususe eest. Neil põhjusil on Kehra tehaste ehituste kubatuur kallimaks läinud, kuna varem arvestatud hind oli kalkuleeritud harilike kergema ehitusega tehaste kubatuuri alusel. Kerge konstruktsiooniga katuste ehitamine oleks tehases tekkivate keemiliste aurude tõttu nõudnud liig sadegadast remonti ja uuendamist; selle vältimiseks jäädigi peatuma kallima konstruktsiooni juures.

Kõik ehitused kokku maksavad:

tehaste hooned . .	Kr. 1.605.000.—
asula	„ 435.000.—
muud ehitused . .	„ 453.000.—

Kr. 2.493.000.—

VABRIKU SEADMED JA MASINAD.

1936. aasta 8. oktoobril anti vabriku spetsiaalmasinadele tellimine hinnaga 2.680.000 krooni „Karhula“ O/Y-le Soomes. Tellitud masinate hulka kuuluvad peajasjalikult tehase tööstusmasinad. See sisseseade võimaldab produktsiooni 36.000 tonni aastas. Masinad on vabrikus sääraselt paigutatud, et tarviduse korral võib tegevust laiendada, seda peamiselt sel põhjusel, et meie metsad võivad isegi rohkem toormaterjali anda kui seda praeguse produktsiooni juures tarvis läheb.

Peale spetsiaalmasinate tuli veel O/Y. Karhula kalkulatsioonide kohaselt kulutada 2,02 miljonit krooni muu sisseseade muretsemiseks.

Tuli veel muretseda: aurukatlad, turbogeneraatorid, elektromootorid, käigukastid ühes installatsiooniga, transportseadmed, pumbad, ventilaatorid, torustikud jne. ning sisseseade laboratooriumile ja remonttöökojale.

Nende seadmete tellimist toimetati kuni 1937. aasta lõpuni. Kuna selle osa seadmete tellimine langes kõrgkonjunktuuri ajale, kus metalltoodete hinnad tõusid kuni 25%-ni, siis läks vabriku selle osa hind kallimaks. Lõppkokkuvõttes ületati O/Y. Karhula kalkulatsioon üle ühe miljoni krooni. Kalkuleeriti 2,02 milj. kroonile, kuid tegelikult kulutati 2.970.000 krooni. Ülekulutus oli tingitud mitte ainult hinnatõusust, vaid ka vabriku jõujaama suurendamisest ümbruskonna elektrofitseerimiseks, vastavalt elektrofitseerimiskavale, 1000 kW võrra. Samuti ehitati juure aparaat ühe männiõli ja tärpentini tootmiseks. Kui veel arvestada juure enamikulu kodumaiste tellimiste arvel ja välisraha kursikõikumisi, siis on tekkinud kalkulatsiooni vahe täiesti põhjendatud.

INVESTEERIMINE.

Kogusummas on vabrikusse investeeritud:
ehitustesse Kr. 2.493.000.—
masinatesse „ 5.650.000.—

Kui neist summadest jätta arvestamata asula ehituskulud, mis õieti ei ole otseselt seotud vabriku ehituskuludega, siis on investeeritud summa Kr. 7.708.000.— suur. Võrreldes seda summat teiste vabrikute ehituskuludega tundub, et ehituskulud meil on olnud madalamad kui samasuguste vabrikute ehitamisel umbes ühel ajal meiega Saksas, Ameerikas, Rootsis ja Soomes. Kui arvestada ümber investeerimist toodangu üksusele, siis näeme, et

Saksas käesoleval aastal valminud 20.000 tonni toodanguga vabrik on maksnud	7,4 milj. kr. või Kr. 370.—/t.
Soomes	20,3 milj. kr. või Kr. 254.—/t.
Rootsis	32,3 milj. kr. või Kr. 238.—/t.
Tänavu valminud Kehra sulfaatvabrik maksis 36.000 tonni toodangu juures	7,7 milj. kr. või Kr. 214.—/t.

Need andmed näitavad, et arvamused, nagu oleks vabriku ehitamisele Eestis liig suuri summasid kulutatud, on põhjendamatu.

Kokku võttes on märkida, et on tehtud suur töö meie rahvamajanduse jõulisemaks muutmiseks ja on mitmekesistatud meie tööstuse tootmist, mis meid kindlustab majanduslikult raskemate aegade puhul.

Seda kõike on võimaldanud algatada ja läbi viia meie praegune lugupeetav Vabariigi President Konstantin Päts, kes praegusele tööle ja suunale alguse pani kauaaegse Riigivanemana, jätkates seda Riigihoidjana ja praegu Vabariigi Presidendina.

Dir. O. Hinto selgitavale kõnele järgnes vabriku käimalaskmine Vabariigi Presidendi K. Pätsi poolt, mille eel viimane pöördus koosolejate poole kõnega, kus ta ütles järgmist:

„Lugupeetavad külalised! Täna oleme siia kokku tulnud ühe tähtsama ja suurema Eesti Vabariigi ettevõtte töölelaskmisele. See tehas siin ei ole saadud niisama, vaid selle ümber on käinud ärev võitlus. Selles tehases taheti näha mitmel pool uut majandussuunda, mis ei ole mitte kooskõlas meil maksva kapitalistliku korraga. See ei ole aga mitte nii. Vabariigi Valitsus ei ole tahtnud selle tehasega alustada mingit uut majandussuunda, vaid see tehas on mõeldud meie rahva rikastamiseks. Eesti rahvas on aegade jooksul ikka jäänud vaeseks rahvaks ja tema kapitalijõud on väike. Meie ülesanne on hakata suurendama rahva jõukust. Kuna Eestis suurim jõud on praegu riigi jõud, siis on riigil tulnud selle tehase asutamisele asuda.

See vabrik siin pole kergelt tekkinud. Sellega on kaasas käinud palju vaeva ja võitlust. Vabariigi Valitsus pole tahtnud mitte selle tehase asutamisega tungida erakapitali tegevuskonda, vaid ta on tahtnud kaasa aidata meie rahvusliku tööstuse arenguks alal, kus veel palju on korraldada; et meie metsades peituvad varandused saaksid majanduslikult kõige tulukamalt kasutatud. Eesti rahvas pole jõukas, — temal puuduvad suured kapitalid. Suuri asutusi ja ettevõtteid saab meil ainult ühisel jõul teostada. Selle vabriku ja asutuse ehitamist ja asutamist on põhjalikult kaalutud, kas ta saab korralikult töötada. Selle vabriku tööle hakkamisega algab uus ajajärk meie tööstuslikus elus. Meie ei taha siin jõu kurnamise ja eksploateerimise peale välja minna, vaid meie tahame riigile teenida ja anda võimalust edasi teenida kõigile neile, kes siin oma tööga meie riiki aitavad.

Kui ma täna oma käe pealepanemisega selle vabriku siin vormiliselt tööle ja käiku lasen, siis sooviksin ma südamest, et meie kõik vaataksime tulevikus selle vabriku peale kui oma vabriku peale, ja et meie katsiksime oma jõudu koondada ja kõik teha nii, et see vabrik võiks õitseda Eesti riigile auks ja meie rahva tulevikule kindlustuseks.“

Selle järele Vabariigi President K. Päts vajutas rohelisega dekoreeritud puldil nupule ja pani käima transmissiooni, millega läks Kehra sulfaattselluloosivabrik — esimene Eesti Vabariigi ajal ehitatud suurtehas käiku.

Rävala malevkonna pealik Heinaru võtab vastu lipu Harju Maleva pealikult kol.-ltn. Saarelt

Rävala malevkond esivanemail külas

Malevkonna 20. aastapäev ja lipu annetamine Iru linnusel

Rävala malevkond pühitses 28. augustil Iru linnusel malevkonna 20. aastapäeva. Tema asutamispäev ulatub 1918. a. sügisesse, alludes varem Maakonna Kaitseliidule ja hiljem Miilitsa Ülemale. Alates 2. veebruarist 1919. a., mil määrati n.-ltn. Putmaker Tallinna linnaümbruse Kaitseliidu ülemaks, on malevkonnal juba iseseisev kuju. Peale 1924. a. 1. dets. enamlaste mässukatset algas malevkonnas uus ajajärk. Tolleaegne Rahvaväe Ülem major Saulep, olles ühtlasi Saue põllumehi, relvastas seal esimese kompanii. Major Saulepi juhtimisel, kestis pidev ja hoogne organiseerimise töö kuni 1934. a., millal malevkonna etteotsa astus ltn. E. Heinaru. Tema energilisel juhtimisel on malevkond kasvanud ja täienenud kogu aeg, koondades oma ridadesse kogu linnaümbruse teguvõimsa elemendi. Kohe 1924. a. hakkasid ka naised üksuse juure koonduma, kelle kaasabil jõuti nüüd niikaugemale, et kahekümnendal aastapäeval võidi heisata muistsel Iru linnusel malevkonna oma lipp, mis on Rävala Naiskodukaitse kätetöö.

Malevkonna hoogsast tööst annab tunnustust see, et praegu kuulub sinna 12 mees- ja 10 nais- ja 10 noorte üksust, kokku üle 1500 liikme. Vabadussõja veterani major A. Kulasalu juhtimisel on loodud tubli lahingupataljon. On soetatud malevkonnale väliköök ja telgid, on loodud oma orkester ja majandus.

Malevkonna suurpäev algas lipuheiskamisega kell 9. Sellele järgnes väljaõppe- ja rivivõistlus. Rivivõistluses tuli esimeseks Pääsküla-Tänasilma üksik rühm, teiseks jäi Nabala ja kolmandaks Saku. Väljaõppe alal sai esimese koha Saku. Samal ajal Sõjavägede ühendatud õppeasutuste ülem kol. A. Kasekamp tegi kokkutulnud pidulistele väga huvitava ja asjaliku ette-

kande vanade linnuste üle. Seda sisukat loengut ei taha meie paari sõnaga käesolevas kirjutuses puudutada, vaid püüame seda järgmises „Kaitse Koduls“ võimaluse korral käsitada pikemalt.

Nüüd algas pidupäeva-kava peapunkt: aastapäevajutlus ja lipu õnnistamine. Õnnistamistalituse pidas kaitseliitlase vormis peole sõitnud Jõeletme õpetaja Petersoo, mille järele Harju maleva pealik kol.-ltn. K. Saar andis lipu üle Rävala malevkonnale, tähendades ühtlasi, et lipp olgu selleks sümboliks, mis ühendab kogu malevkonda ühiseks võimsaks isamaakaitsete perek. Järgnes teenetemärkide jagamine, mida sai 104 malevkonna liiget, kes olid erilisi teeneid näidanud malevkonna tegevuse juhtimisel. Ei unustatud ära ka spordi- ja sõjaliste võistluste parimaid püüdlejaid. Ka nende saavutusi hinnati aastapäeval auhindade väljaandmisega.

Ametlike talituste vaheaga täideti rahvapidu iseloomustavate lõbustustega. Siin võis leida iga külaline lõbusat ajaviidet. Kes katsus loteriil õnne, kes püüdis õnnerattal võita veini või maiustusi. Samal ajal aga nooremad löid tantsu malevkonna orkestri saatel haljal murul. Suurimaks tõmbenumbriks osutus rahvale ja külalistele kõievedamine 12 üksuse vahel, mis kestis kaks tundi ja valmistas pealtvaatajaile palju nalja. Kõige sitkema sellest võistlusest tuli välja Mõigu meeskond, teise koha päris kohalik ja kolmanda koha Pääsküla üksus.

Õhtul, pidu lõppedes, valgus kogu rahvas laulu ja hõisete saatel oma kodudesse laiali, kuna nooremad läksid oma ülevat meeleolu lahutama koolimajja, kus oli korraldatud mitmesuguse eeskavaga rahvapidu.

Noorte Kotkaste juhtide päevad NK suvekodus Võru-Kubjal

Noorte Kotkaste juhtide päevadest osavõtjad

Pikemat aega on olnud päevakorral Noortele Kotkastele suvekodude soetamise küsimus, et pakkuda neis kodudes oma suurele liikmeskonnale peale talvist pingutust kosutavat suvepuhkust ja võimaldada ajutist peatumist Noorte Kotkaste matkarühmadele. Kohavali- kuid selleks on teostatud juba kauema aja vältel. Käesoleva aasta kevadel ostiski Kaitseliidu Peastaap Noortele Kotkastele suure suvila Võrumaal ilusas Kubja suvituskohas. Suve algul alustati majas remonttöödega, millised on suuremalt jaolt juba ka viidud lõpule.

Esimese üritusena toimusid uues suvekodus 23.—28. augustini N. K. Peastaabi poolt korraldatud noortemalevate instruktorite õppe- ja nõupidamispäevad aktuaalsete päevaküsimuste lahendamiseks, mis on seotud otseselt tegeliku tööga malevates. Nii tehti intensiivset tööd nelja päeva jooksul. Arutati möödunud tegevusaasta töökava üksiktegevusalade järgi, mille põhjal leiti uusi elulisi alusjooni uue tegevuskava koostamiseks. Põhjalikum arutlus oli juhtide väljaõppe teostamise küsimuse juures. Määrati kindlaks, missuguses ulatuses hoolitseb juhtide väljaõppe eest N. K. Peastaap ja missugune osa jääb malevate endi korraldada. Samuti leidis päevakorras elavat käsitlust haukapoegade ja vanemate poiste töö korraldamine, katsetesooritamise ja tseremooniade ühtlustamine, rühmakodude sisus-

tamine, laagrite teostamine ja laiemat propagandat kasutamine.

Nõupidamispäevade kestel korraldati instruktoritele ka orienteerimisvõistlus. Pinevas võistlusninus määrasid grupid soome kompasside abil asimuuti, ja suvekodu ümbruses kaugust määrates ja teisi orienteerimismängudes antud ülesandeid lahendades joosti läbi ilusad metsad ja vaheldusrikas maastik.

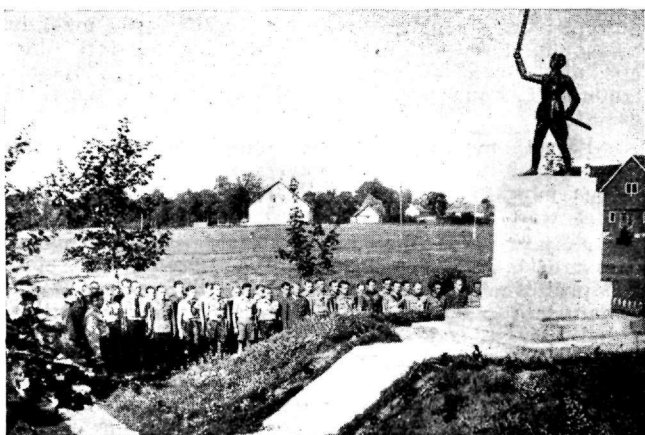
Nõupidamistundidelt ülejäänud vabu tunde kasutati ilusate ilmade tõttu meeleolukaks puhkuseks ja suvemõnude nautimiseks kaunis Kubja järves. Kõigi nende möödunud tööpäevade tegevus oli korraldatud kindla päevakorra järele.

Laupäeval, 27. aug., hommikuste rongidega kogunesid suvekodu ruumidesse ligi 60 noortemagistrit ja kotkajuhti oma üldkoosolekuks, milline lõppes alles hilja õhtul. Eriti elavaks kujunesid sõnavõttud juhtide aktiveerimise küsimusis.

Pühapäeva hommikul, milliseks ajaks Kubja suvekodudesse tulid ka malevate vanemad, pealikud ja nende abid, toimus juhtide koosviibides suvekodu ametlik avamine Noorte Kotkaste vanema kt. kolonel J. Maide poolt. Avatud suvekodu sai nimeks „kotkakodu“. Peale suvekodu avamist toimus malevate juhtide nõupidamiskoosolek, millest osavõtjaid oli kõigist malevaist kokku ligi 80 juhti. Päevakorras ettenähtud küsimused leidsid elavat sõnavõttu ja lühikese aja tõttu tuli sõnavõtte koguni piirata.

Pühapäeva varahommikul, enne veel kui jõudsid kohale malevate vanemad ja pealikud, jõudsid noortemagistrid, Noorte Kotkaste juhid ja instruktorid sooritada autoekskursiooni S.-Munamäele, Rõugesse ja Võrru. Peatuti Munamäe jalal ja Rõugesse püstitatud Vabadussõjas langenute mälestussammaste juures langenud mälestades ja vaadeldi kauneid kodumaa kohti.

Õhtu saabudes, kui lõppesid kõik õppe- ja nõupidamiskoosolekud, siirdusid tegelased õhtuste rongidega kodukohtadesse, et uue hooga rakendada noorte juhtimisele.

Noorte Kotkaste juhid Rõuges Vabadussõjas langenute mälestussamba juures

Õhulaev „Los Angeles“ ulgumere kohal

Autoriteetidid õhuliikluse alal loevad juhtivat, kõva kerestikuga õhulaeva täiesti ohutuks liiklemisvahendiks. Õnnetusjuhtumid? Loomulikult on ka neid. „Kuid milliste liiklemisvahenditega neid ei juhtuks?“ — küsivad nad ning toovad ette terve rea põhjendusi õhulaeva kasuks. Näiteks meenutavad nad seda, et juhitud õhulaevad on toimetanud edasi üldse 250.000 maksulist reisijat, kusjuures hetkeni, mil „Hindenburgi“ viimisel sõidul 36 reisijast 12 õnnetut surma sai, polnud tulnud ette ainustki surmajuhtumit.

Teie ei usu seda? Lubage siis esitada teile arvsid.

Kolme õhulaeva poolt, mis ehitati enne maailmasõda reisijateveoks, toimetati edasi 37.250 inimest, ilma et ükski neist oleks saanud tõsisemat vigastust. Pärast maailmasõda vedasid sakslaste õhulaevad „Nordstern“ ja „Bodensee“ tuhandeid reisijaid, enne kui nad liitlaste poolt aresti alla pandi. Goodyear-vabriku väikesed õhulaevad vedasid õnnetusteta 180.000 reisijat ning „Graf Zeppelin“ ja „Hindenburg“ toimetasid pärale 16.000 isikut sõiduplaani järgi sooritatud lendudel.

Mis puutub meeskonna kaotustesse, siis peale ühe väikeõhulaeva juhi ja kahe maandumismeeskonna liikme pole kuni „Hindenburgi“ hukkumiseni ükski neist surma saanud.

Kogusummas on ehitatud tänapäevani 156 suurt juhitud õhulaeva. Neist ehitati 29 enne maailmasõda Saksamaal. Esimestest õhulaevadest hukkusid mitmed, kuid surma ei saanud sealjuures keegi. Krahv

Zeppelin, kes Ameerika kodusõjas oli liiduvägede juures balloonvaatlejaks, pühendas kogu oma elu juhitud õhulaevade ehitamisele ja juhtimisele. Ta suri loomulikku surma 76 aasta vanaduses.

Maailmasõja päevil ehitas Saksamaa 104 ja Inglismaa 14 suurt õhulaeva. Sõja jooksul hukkus 16 saksa õhulaeva. Neist 4 langes sabotaaži ohvriks; kaks lasti inglise lennukite poolt maa peal puruks; ühe ajas torm merre ning viis langes õhust alla, kusjuures kaks neist sattus vaenlase maa-alale, kolm aga maandus Saksamaa territooriumil. Ainult neli tulistati õhust alla ning need langesid leekide ohvriks. Ülejäänud lammutati, kuna nad olid liig vanad või raskesti vigastatud.

Pärast maailmasõda on olnud Saksamaal neli, Ühendriigis kolm ja Inglismaal kaks suurt kõva kerestikuga juhitud õhulaeva. Peale loetletud riikide pole ühelgi teisel olnud selletüübilisi liiklemisvahendeid.

Neljast Saksa õhulaevast kõrvaldati „Los Angeles“ pärast nelja-aastast teenistust liiklusest. „Graf Zeppelin“ peab veelgi järjekindlat teenistust, olles sooritanud õnnetusteta 500 reisi. „Dixmude“ kadus Vahemere kohal, pärast seda kui ta oli üle antud vilumatule prantsuse meeskonnale. „Hindenburg“ hävis maandumisel Lakehurstis; tõenäoliselt süttis vesinikugaas hetkel, kui teda välja lasti, mootori sädemeist või õhuelektrist.

Kahest inglise õhulaevast läks üks ühe chitusvea tõttu õhus pooleks ja langes põledes alla. Teise paiskas torm vihasaju ajal vastu kõrgustikku.

Kolmest Ameerikas ehitatud õhulaevast läks „Shenandoah“ ühe tormi ajal puruks. „Akron“ paisati tugeva maru ajal täie kiiruse juures merre, kuid ta jäi siiski terveks. „Macon“ purunes tormis vigasest kohast, mida taheti parandada, ning laskus juhi poolt valitud kohal merre, kusjuures vaid kaks inimest hukkus.

Kogu maailmas on esimese juhitava õhulaeva esimesest lennust alates rahu aegadel vaid 318 inimest surma saanud. Ent milleks see lärm, et juhivate õhulaevadega on kõik läbi?

Maailmasõjast saadik on olnud 69 suuremat allveelaevade õnnetust, kusjuures elu on kaotanud 771 inimest, kuid vaatamata sellele ehitatakse allveelaevu.

Samal ajal on olnud 100 suurt laevakatastroofi, kusjuures on hukkunud 12.000 inimest. Kuid katsuge siiski saada viimasel hetkel kohta reisijate- või isegi kaubaaurikul! Siis ilmneb, et kohad on kinni pandud juba nädalaid ja isegi kuid ette.

Maailmasõjast saadik on olnud 100.000 raudteeeõnnetust ja ometi kinnitavad raudteeseltsid nagu ühest suust, et raudteed on kõige ohutumad liiklemisvahendid.

Ühendriikides langeb suvel peaaegu igal püüpäeval palju enam inimesi autoõnnetuste ohvriks kui seda on juhtunud terve õhusõiduaajaloo kestes. Sel teel on pärast maailmasõda surma saanud üle poole miljoni inimese.

Samuti ei nõua keegi, et reisijatelennukite liiklemisele tehtaks lõpp, kuigi möödunud hooaeg oli eriti õnnetusterohke. Miks pannakse needuse alla õhulaev, mis ometi kõigest sõidukeist on väikseim pahategija? Kas on 12 surmajuhtumit veerand miljoni reisija kohta liig kõrge hind selle kiire ja mugava pikamaaliiklemisvahendi arengu jaoks?

Kõva kerestikuga õhulaeva saatus näib olevat täiesti Saksamaa ja Ameerika kätes. Saksamaal ei mõteldagi loobumisele õhulaevalendudest, mis parajasti siis, kui „Hindenburg“ hukkus, hakkasid tulu andma.

Iga „Graf Zeppelin“ ja „Hindenburgi“ lennu puhul tuli ruumipuudusel keskmiselt 40 inimesele ära ütelda.

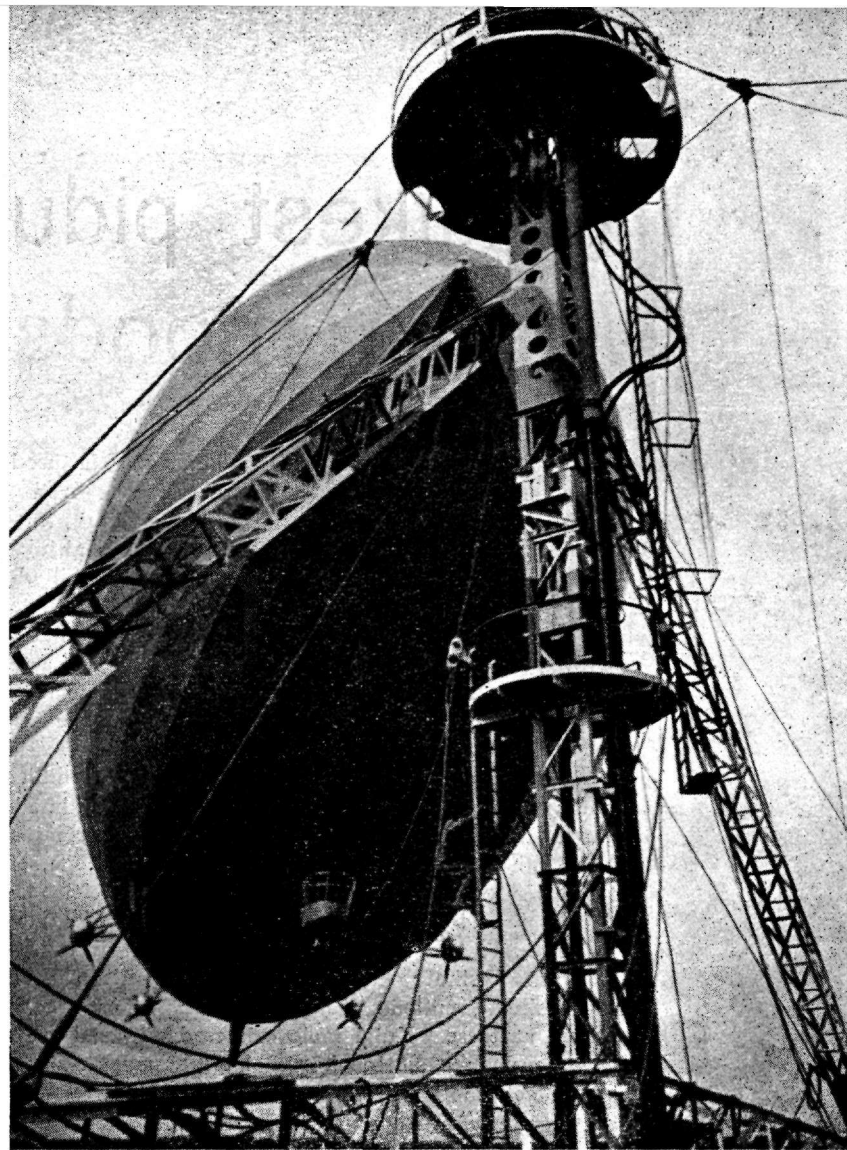
Rammusaimaks suutäieks, millele zeppelin-ühing on silma heitnud, on praegu liiklemine üle Vaikse ookeani. Kiireima aurikuga kestab sõit Seattle'ist Jaapani kümme päeva. Õhulaev „Graf Zeppelin“ tegi selle reisi üheksa aasta eest vähem kui kolme päevaga. „Clipper“-lennukid ei näi olevat tõsiseiks võistlejaks õhulaevadele. Nad võtavad peale vaid kuus reisijat, üheksa meeskonnaliiget ning pool tonni posti ja pagasit. Nad lendavad küll kiiremini, kuid kasutavad pikemat lõunaliini, peatuvad teekonnal mitu korda ja vajavad lennuks ikkagi 5 kuni 6 päeva.

Ühendriikides ei tehta nähtavasti praegu midagi õhulaeva kui liiklemisvahendi arendamise kasuks, mis on seletatav vähese huviga asja vastu, ehkki ainelised võimalused seal takistuseks pole.

Teaduslik nõukogu, mis moodustati kohe pärast „Maconi“ hukkumist juhivate õhulaevade tuleviku võimaluste uurimiseks, soovitas ehitada ühe uue laeva, mida vähemalt „ühe ajajärgu jooksul võidakas kasutada kui lendavat laboratooriumi ja õppelaeva“. Sellast pole siiski ehitatud.

Mis puutub juhitava õhulaeva sõjalisse kasutamisse, siis valitseb sõjaväelisis ringkonnis sellane arvamine, et lennuk ja väike õhulaev täidavad paremini sõjalisi ülesandeid kui suured õhulaevad. Kuna lennuk võib tõusta kõrgemale ning teha ringe ümber õhulaeva, siis on õhulaev kui luure- ja pommitusvahend oma väärtuse kaotanud.

Teisiti on lood mereväes. Miski ei suuda asendada õhulaeva pikamaaluurel. Kui on vaja Vaikse ookeani laiadel veteväljadel patrullida, siis piisab kaheteistkümnest õhulaevast, mis maksavad vähem kui üks ristleja, et takistada näiteks vaenlase laevastiku oota-

Õhulaev „Hindenburg“ ankurmasti küljes

matut lähenemist Ühendriige rannikule; seevastu ei suuda aga kõik mereväe teenistuses olevad laevad ja lennukid kokku säärust tagatist pakkuda. Pealeselle nõrgendaks laevade väljasaatmine luurele ja rannalinnade kaitseks laevastikku sedavõrd, et vaenlase laevastik võiks hävitada osakaupa kogu Ühendriikide laevastiku.

Kaheteisttunnilise päevavalguse juures võib üks ristleja, mis maksab 28 miljonit dollarit ning evib 605-liikmelise meeskonna, teostada luuret 12.400-ruutkilomeetrilisel pinnal. Sama aja jooksul võib üks õhulaev, mis maksab vaid 2 miljonit dollarit ja evib 60-liikmelise meeskonna, patrullida läbi 445.000 ruutkilomeetrit.

Kas ei võiks aga veel suurema kiirusega lennukid jälgida veel suuremat ala? Muidugi võivad, kuid ainult ranna läheduses. Ükski lennuk ei suuda kauemaks kui 72 tunniks õhku jääda (lahtisel merel ei saa kütteeniga varustuda); õhulaev seevastu võib jääda õhku kuni kaheks nädalaks, kui ta õõseti ei liigu — kütteeni kokkuhoiu mõttes.

Kõige sagedamini tuuakse õhulaeva vastu ette põhjendust, et ta, avastades vaenlase laevastiku, võib ise kergesti hävitatud saada. Kuid kas ei juhtu seda iga teise luurevahendiga? Ristleja peab lähenema vastasele 15 kuni 20 kilomeetrini, et saada teada vajalisi üksikasju; see on kaugus, mis ei jäta talle mingit tagatist, et ta võib vigastamatult tagasi pöörduda. Kui

Kiriklikest pidudest moodsa näitusmessini

Igal sügisel algab meil näituste hooaeg. Näitused on kujunenud rahvamajanduslikult tähtsaks tegureiks, muutudes aasta-aastalt sisukamaiks, selle järgi, kuidas areneb meie põllumajandus ja tööstus. Kahjuks peab ütleva, et olude sunnil on nende areng meil olnud võrdlemisi lühike, millest on tingitud ka näituste lühike iga. Teated eestlaste esimesest näitusest ulatuvad 1875. aastasse. Sel aastal peeti esimene eestlaste poolt korraldatud näitus Otepääl. Ajaloost aga leiame, et teiste Euroopa rahvaste, näiteks prantslaste, juures ulatub näituse algus VII sajandisse. Kas ka Eestis muistsel iseseisvuse ajal kaubalaatu peeti ja millist iseloomu need evisid, selle kohta puuduvad andmed. Esimesel Otepääl näitusel oli põllumajanduslik ilme, mida võib ka hilisemate kohta ütelda, ainult selle vahega, et näitused hakkasid pikkamööda hõlmama ka teisi majanduselu harusid, kujunedes lõpuks välja üldmajanduslikeks näituseks. Näitusmessid ja nüüd tihti korraldatavate üksikute kaubaartiklite näitused on meil päris värsked, millede ajalugu ulatub vahest paarikümnesse aastasse. Kuigi meie esimesed näitused taotlesid majanduslike sihtide kõrval ka rahvuslike sihte, ei või meie ometi väita, et rahvuslikud sihid oleksid olnud ainuke põhjus näituste korraldamiseks. Elades kahe võõra rahva surve all, leidsid kõik eestlaste rahvusliku iseloomuga avaliku elu väljendused jala ette-

panemise. Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi juhatus, alustades 1875. aastal näituse korraldamist, pidas eeskätt silmas eestlaste majanduslike huve, sest meie talupojad, kes olid visa tööga jõudnud teatud jõukuseni, võisid juba üksteiselt õppida ja oma püüdmisi ja tööindu näitusega ergutada. Mõisnike „Ausstellung'id“ seda ei võimaldanud, sest nende majapidamiste suurus ja iseloom erinesid sedavõrd talupoegade omast, et viimased võisid jääda mõisnike näitusil ainult passiivseiks pealtvaatajaiks. Ergutamise ei võinud siin olla juttugi. Et aga näituste korraldamisega, nagu iga eestlaste üritusega, kerkisid üles rahvuslikud küsimused, siis oli see tingitud tol ajal meil valitsevast olukorrast. Näitused aga iseenesest taotlesid oma otseid sihte. Need on saanud oma alguse Lääne-Euroopast, kus nende areng oli sootuti teine kui meil. „Kulturträger'ite“ tõttu jõudsid näitused meile alles siis, kui neil oli seljataga juba üle tuhandeaastane ajalugu.

Lääne-Euroopas kasvasid näitused välja kirikuist. Meilgi tarvitata sõna „messe“ on õige lähedalt sugulane saksa „Messe'ga“. Viimane on aga tuletatud „Kirchmessen'ist“. Saksa ajaloolased kinnitavad, et „Kirchmessen“ on saanud alguse piiblist, seega juutidelt. Juutide templipühad olid vanasti õige rahvarikkad. Ja et juut juba vanasti igal võimalikul ja võima-

aga läkitatakse välja õhulaev, et tuua samu andmeid, siis riskitakse vähema arvu inimestega ja vähema rahaga. Õhulaeval oleks kindlasti aega teatada oma vaatlusist raadioteel, enne kui ta hävitatakse, ning ohver tasub end, kui sellega hoitakse ära kas või üheainsagi laeva uputamine või ühe linna pommitamine.

Õhulaeval on siiski 50-protsendiline võimalus õnnelikult tagasi tulla. Selle tõenduseks on aastate eest juhtunud tõik õhulaeva „Los Angelesiga“, kes meremanöövril märkas lennukite emalaeva „Lexingtoni“ ning viimast jälgis tervelt üks tund ja 55 minutit, enne kui ta ise avastati, ehkki paljud lennukid „Lexingtoni“ pardalt viibisid õhus.

Põhjus on selge igähele, kes kordki on lennanud. On väga lihtne otsida läbi silmapiir pikksilma abil ning avastada iga laev veepinnal nähtavuse piirides. Sootuks halvemas olukorras on vaatleja laeval, kes peab põhjalikult uurima läbi kogu taevavõlvi. Õhulaev võib avastada vastase laevastiku juba 65 km kauguselt, teatada tema asukoha ja suuruse ning siis lahkuda, ilma et vastane märkaks, et teda üldse jälgiti.

Kui õhulaev on täidetud mittesüttiva heeliumiga, väheneb ka ta allatulistamise oht miinimumini. Kes usub, et mõned vähesed kuulipilduja kuulide augud õhulaeva kestas tähendavad juba õhulaeva hukkamist, ei arvesta seda, et ülal kestas on vähe, külgedel ja all aga mitte sugugi survet.

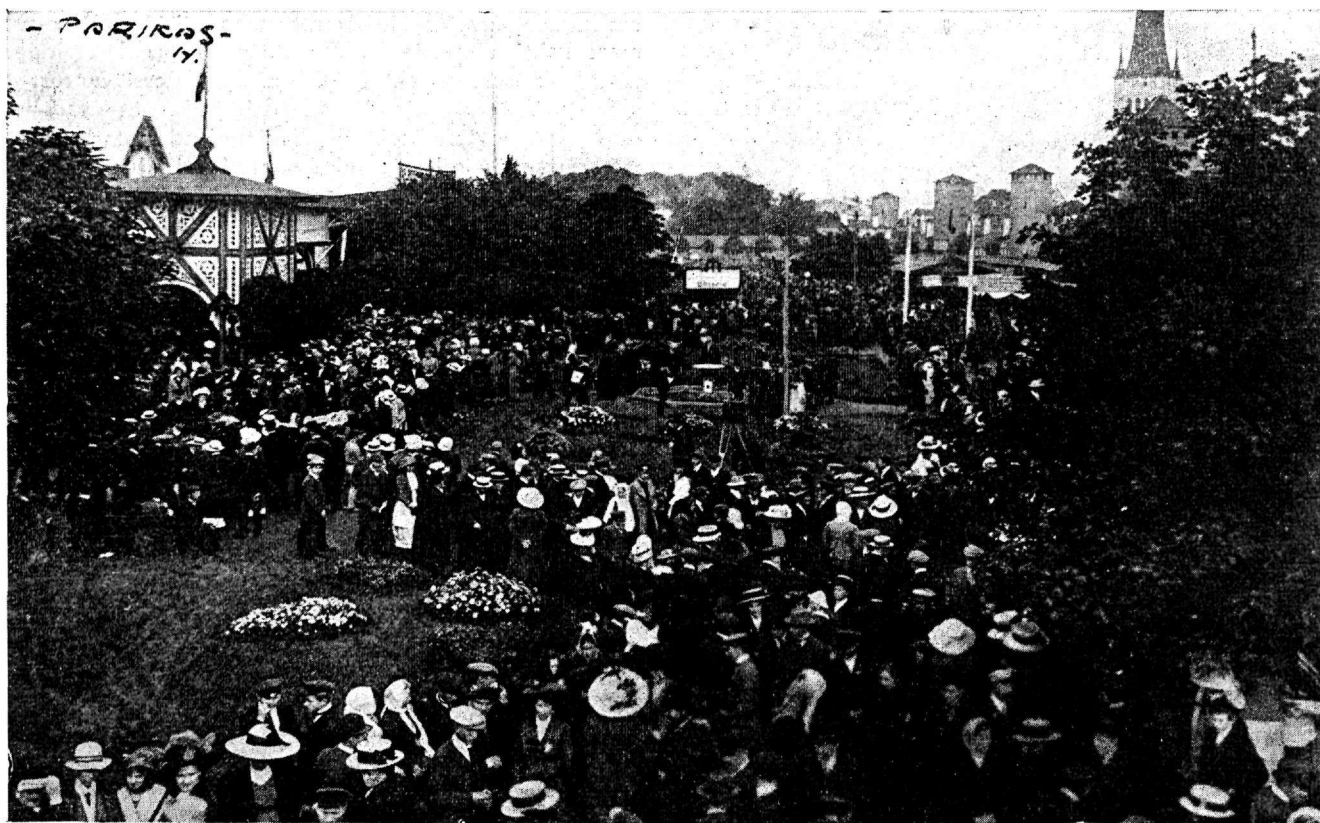
Igal „Maconi“ 12-st gaasikambri oli neli ventiili 80 sm läbimõõduga, ja kui kõik ventiilid olid avatud, kulub mitu minutit, enne kui võidi märgata muudatust õhulaeva tõusus. Sajad kuulipilduja kuulid teeksid sellesle õhulaevale vähe kahju. Seevastu võiksid samal ajal kuulipildurid juhitava õhulaeva pardalt ja kaasa võetud viis lennukit sooritada tõhusa kaitsetöö.

Sootuks midagi teist on pommitamine ja granaadituli. Lennuk võib ülalt pommiheitmisega õhulaeva kergesti hävitada. Ka ei või õhulaev tulla granaaditule piirkonda.

Kuigi merevägi — eriti nooremad ohvitserid — soovib uusi õhulaevu, ei astuta ometi mingeid samme selleks, et neid saada. Hiljutisel summademääramisel laevastiku suurendamiseks ei peetud võimalikuks nõuda uusi summasid õhulaevade ehitamiseks, kuni „Hindenburgi“ kurbmäng on veel elavalt meeles kõigil kongressi liikmeil. Vaatamata sellele koostatakse siiski vähehaaval uusi kavu õhulaevade ehitamiseks.

A. Ühendriikide mereminister kinnitab, et „Hindenburgi“ kurbmäng ei saa mõjutada mereväe otsuseid, sest see tekkis vesiniku plahvatamisel; Ameerika laevad aga tarvitavad heeliumi, mis on küll raskem kui vesinikugaas, kuid mis ei põle ega plahvata.

Lähim õhulaevade tulevik on seega alles sakslaste kätes. Et näha lähimat õhukuningat, peame ootama ära heeliumiga täidetud LZ 130 valmissaamist. H. N.

Tallinna Eesti põllumajanduse näitus 1912. a. vanal näituseväljakul Balti jaama juures.

tul juhtumil püüdis äritseada, seda loeme piiblist. Kord, kui Jeesus läks templiõnnistamisele, leidis ta eest vilepuhujad, tantsijad, rahavahetajad, kaubitsejad jne., lühidalt, lõbusa olemise. Ta lükkas kaubitsejate lauad ümber ja peksis piitsaga lõbutsejad templist välja. Kas küll juudid süüdi on, et kaubitsemine ja lõbutsemine pühakodade juures edasi kestis, on raske väita, sest nagu pärastpoole näeme, osutus see tolle aja tingimuste tõttu paratamatuks. Varasel keskajal olid ju liiklemisabinõud võrdlemisi primitiivsed, kuna pühakodade võrk aga oli palju hõredam hilisemast keskajast. Kui nüüd rahvas tuli sageli mitmenädalasele reisile, et pühakojas mõnel tähtpäeval ära käia, siis pidi paratamata olema kohti, kus võis end varustada kõige tarvilisega. Nii sigisid pühakodade juure laadad ja lõbustuskohad. Sel põhjusel pole midagi imestada kui meie ristiusu toojad ehitasid kõrvuti kiriku ja kõrtsi. Neil oli siin 19. sajandil eeskujuks 15. sajandi Euroopa.

Et ristiusk levis lõunast põhjapoole, oli üheks põhjuseks, et kirikulaadad hakkasid sigima kõigepaalt Prantsusmaal. Teiseks põhjuseks oli seik, et Prantsusmaal kiriklikud kui ka ilmalikud võimud kõigiti soodustasid neid laatu. Prantsuse ajaloost leiame, et juba aastal 629 andis prints Dagobert soodustavaid määrusi kirikulaadade kohta. Tema oli see, kes pani aluse vanimale ja pärast ka kuulsaimale sellasele laadale. Jutt on Püha Tõnise laadast, mida hakati pidama Dagoberti ajal. Niinimetatud messivabaduse tõttu

valgus siia kaupmehi kokku kõigist maadest. Omamaalaste kõrval võtsid sellest osa ka välismaalased. Saksilased tõid Püha Tõnise messile rauda ja tina, kuna hommikumaa rahvad pakkusid kõiksugu uhkusesemeid. Hommikumaalastid olid peamiselt esindatud süürialased ja juudid, kes kauplesid uhkusesemete kõrval ka orjadega. Nad müüsid Püha Tõnise messil orje, kes olid ostetud kaugeilt mailt, ja ostsid siin üles lapsi, et müüa neid teistel orjaturgudel. Üldine kontroll messi üle jäi kohalikule abtile. Tema võis kaupmeestelt teemakse võtta ja rahaliselt trahvida korrariikujaid. Seepärast on ka mõistetav, miks kirikumehed kõigiti hoolitsesid messi kordamineku eest. Nad said siit suuri sissetulekuid. Et teha asja rahvale huvitavamaks ja teatraalsemaks, alustati messe peaaegu alati mõnel suurel kiriklikul tähtpäeval. Kogu messi ajal toimusid ka väga tähtsad kiriklikud tseremooniad, mis tõmbasid hulganahvast kokku. Eriliseks tõmbejõuks olid rahvale kummardamiseks välja pandud pühad reliikviad. Püha Tõnise messil tarvitati selleks otstarbeks puutükki Jeesuse ristist, mis tõi messile massiliselt palverändajaid.

Mõni aeg hiljem hakkas Pariisis messe kerkima kui seeni maa seest. Neist võiks nimetada tähtsamaid nagu Püha Laatsaruse, Püha Laurentiuse, Püha Hermann, Püha Oviduse jne. messe. Messide arvu kasv tõi ka uued korraldused. Näiteks juba Püha Laatsaruse messi ei korraldanud enam vaimulikud ega ka ilmalikud võimud, vaid messipidamise õigus üüriti

Sügisene küünd

kaunis suure summa eest välja rentnikule. Tema oli messil õieti kuninga asemik, kelle käes olid kuninglikud mõõdud kauba kaalu ja arvu kindlaksmääramiseks ja volitused muude arusaamatuste lahendamiseks. Nüüd hakkasid messid muutuma ilmalikeks ja ühtlasi langes nende moraal sedavõrd, et laatadelkäimine muutus elukardetavaks. Ei olnud harvad juhtumid, kus nädala jooksul sai surma kaks- kuni kolmsada inimest. Kõige suuremate häbematuks ja julmustega tulid messidel toime kõrgema klassi esindajad. Kaas-aegne kroonik kurdab: „Täna külastasid jälle messi prints Nemours ja krahv Auvergne. Lõbuks ja ajaviiteks lasksid nad oma saatjaskonnal vagaseks nottida mitu inimest.“ Sageli käis kuningas messil jalutamas, ent hoolimata sellest kehtisid messidel igasugused julmused. Polnud ka imeks panna, sest messid muutusid ehtsateks karnevalideks, kus kauplemine jäi sageli kõrvaliseks asjaks. Polnud see kauplemine seal ka sugugi kerge, sest tihti tuli ette juhtumeid, kus lõbutsev jõuk lõhkus poed kogu kaubaga pihuks ja puruks ning valgus selle järele joogi- ja lõbustuskohtadesse oma võitu väärilt pühitsema. Neist ei olnud messidel puudus. Isegi sellane asutus nagu kohvik hakkas Euroopas esmakordselt tegutsema messidel. Alguses ta erines küll palju nüüdisaja kohvikust, sest seal kaubeldi kohvi kõrval ka kõvema märjukesega, nagu likööride ja veinidega. Kohvikuis võis leida ka tantsusaale ja kaardi-mängutube, millede külastajaiks olid peamiselt kõrgema kihi esindajad. Ei olnud harvad juhtumid, kus kuningas ühes teiste võimukandjatega kaotas seal suuri summasid. Kuid ka võitjail ei olnud kerge, sest nad langesid paažide, sõdurite ja üliõpilaste saagiks, kes harilikel lööminguis nende võidetud raha ära võtsid.

Ent hoolimata ülaltoodud pahedest, ei saa keskaja messide osatähtsust alahinnata. Need olid siiski ainukesed kohad, kus tolleaaja kaupmees võis sooritada oma kaubanduslikke tehinguid. Kuigi messid kubisesid väärnähtusist nüüdisaja mõistete järgi, siis peab võtma arvesse seika, et keskaja moraal oli ka koguni teine. Pealegi ei või ütelda, et kõik messid oleksid kauplemise kõrval innukalt kultiveerinud lõbustusi. Nii näiteks võime esitada Champagne'i messi, millel püsis kogu aeg hea kuulsus. Seetõttu kujunes ka nime-tatud mess üheks suuremaks, mille kaubanduslik täht-

sus ulatus kaugele üle Prantsusmaa piiride. Prantsusmaal kehtiva messivabaduse tõttu valgus siia hulganisti kokku kaupmehi kõigist maist. Messi suurust ja seadusepärast asjaajamist tõendab seik, et valitsuse poolt oli ametisse seatud nelikümmend notarit tehingute fikseerimiseks ja oli asutatud eriline messitribunaal arusaamatuste lahendamiseks.

Tahaksime siinkohal juhtida tähelepanu ühele erilesele messile, mida hakati pidama keskajal Saint-Claud'is ja mis on püsima jäänud tänapäevani. See on iga aasta septembris korraldatav laste- ja noorsoo-mess Saint-Claud' pargis. Siin olid esitatud peamiselt kõiksugused lastetarbed. Kuid noorsugu ei külastanud seda näitust niipalju väljapanekute pärast kui just lõbustuste ja ajaviite tõttu. Kogu Pariisi noorus, alates üliõpilasist ja lõpetades põlvepikkuste jõmpskatega, kogunes Saint-Claud' näitusele. Kaasaegsed kirjutavad, et nende arv ulatus kümnetesse tuhandetesse. Võib kujutella, milline pidu seal lahti läks! Rõõmus kilkamine, müra ja kära kostsid kilomeetrite kaugusele. Ja millised väljapanekud olid näitusele! Siin võis näha kõike seda, mis pani väikestel silmad särama ja suu vett jooksuma. Mitmetest mänguriistadest ja lauluhäältest segamini kostev muusika lõi sellase meeoleu, et vanemad inimesed ei saanud jääda üksikõikseiks pealtvaatajaiks, vaid tegid kõik noorte ülemealikud naljad kaasa. Iga päev oli väikestele sedavõrd muljeterikas, et nad õhtuks ära väsisid ja kogu kilkav pere tuli magavana koju toimetada. Suuremad aga valgusid õhtuti ladina linnaossa, kus jatkus pidustus.

Nimetame veel, et Prantsusmaalt said alguse ka üksikute kaubaartiklite näitused, mida saksalased kut-suvad „Ausstellung'iks“ ehk „Fachmesse'ks“. Siin pandi juba varasel keskajal algus veiste-hobuste-, pudu-kauba- ja isegi kosjanäitusele. Viimasel esinesid näit-sikud kogu oma võlu ja toredusega. Kui uskuda kaas-aegsete kirjutusi, siis peab kinnitama, et kosjalat sei-sis tehingute rohkuse poolest esimeste reas. Ja miks ka mitte, sest näitsik ei näidanud siin mitte ainult ennast, vaid oli soovi korral kohe valmis demonstree-rima oma perenaiseoskusi. Neil oli küllalt huumorit ja teravmeelsust, et mitte teha seda labaselt. Nii mõndki meest tüssati ja veeti ninapidi päris korra-likult.

Meie ei saa kinnitada, et teiste riikide näitused loodi ainuüksi prantslaste mustri järgi, küll aga võime väita, et prantsuse messid on neid suuresti mõjutanud ja on olnud eeskujuks teiste riikide messide korraldamisel. See on juba mõistetav sellepärast, et messide algata-jaiks olid esmajoones ristiusu kirikud. Aga ristiusk, nagu juba eespool mainisime, levis lõunast põhjapoole ja itta. Nii näemegi, et Londonis korraldati esimene ametlik mess, mis kandis Püha Bartolomeuse nime, al-les 12. sajandi algusel. Ka oma iseloomult erines ta palju Prantsusmaa messidest. Esiteks oli ta palju väik-sem väljapanekute poolest, mis on seletatav sellega, et Inglismaa on saareriik ja keskaja liiklemisvahendid ei võimaldanud saarele kerget ligipääsu. Pealegi oli Inglismaa liig kaugel keskaja kaubanduslikest tsestru-mest. Teiseks erinevuseks oli väljapanekute iseloom. Londoni messil võisime näha ohtrasti villa ja selle too-

teid, kuna muu kaup oli hõredalt esindatud. Nimetatud mess eksisteeris lühemate või pikemate vaheaegade järele kuni 1838. aastani, mil ta kaotati lõplikult poliitilisel põhjusil. Erilist tähelepanu Inglismaal äratasid põllumajanduslikud näitused. Näiteks Weyhill'i näitusele toodud lammaste arv ulatus sageli üle 100.000 pea. Tolle aja kohta kõige paremaid hobuseid võisime jällegi näha Inglismaal, Horn-Castle'i näitusel.

Saksamaa näitused on ka tihedasti seotud usundlike tseremoniatega. Juba eespool tähendasime, et saksa „Messe“ on tulnud „Kirchmessen'ist“. Rahvas nimetas neid kiriklikke pühi „Kirmes“. Et ka Saksamaal näitused kandsid alguses rahvapeo iseloomu, tõendab seik, et seati üles kirmespuu, mille ümber koosolijad tantsu löid (Kirmesbaum wird umtanzt). Nähtavasti on meie tantsupeod või kirmesed, nagu neid mõnel pool maal nimetatakse, saanud oma nimetuse saksa kirikupühade lõbustusist. Näituse iseloomu hakkasid saksa „kirmes'id“ omandama 15. sajandi algul. Esimene sellane registreeriti 1507. aastal Leipzigi messi nime all. Pärastpoole sigis neid kõigis tähtsamais linnus.

Venemaa, mille külge kuulus ka hiljem meie kodumaa, tuli messide korraldamisega võrdlemisi hilja toime. Siin ei mänginud ka usundlikud motiivid mingisugust osa, vaid ta asutati kuuteistkümnendal sajandil Lääne-Euroopa eeskujul, väljudes puht praktilisest tarvitusist. Venemaal pandi algus messile 1583. aastal Nižni-Novgorodi kubermangus Makarjevi linnas. Siin aga põles ta 1817. aastal maha ning mess või „jarmarka“, nagu venelased teda nimetasid, viidi Nižni-Novgorodi üle. Vene Nižni-Novgorodi „jarmarka“ kujunes suurimaks ja omapäraseimaks messiks kogu maailmas. Tema hooned hõlmasid kahe km² maa-ala, täites selle paljude laudade ja poodide ridadega. See oli konglomeraat kõigist rahvusist ja kõiksugu kaupadest. Siin võisime näha kõigi Euroopa kui ka Aasia rahvaste kirevat pilti. Tehingute rohkuselt trumpas Nižni-Novgorodi mess üle kõik teised messid. Nimetame vaid, et juba 1881. aastal ulatus messile väljapandud kaupade väärtus ligemale 300 miljoni kuldrublani, millest messil müüdi ära 99%.

Mainisime Nižni-Novgorodi messi mõne sõnaga seepärast, et see oli ainuke mess, mis otsest mõju avaldas ka Baltimaa kaubandusele. Meil endilgi olid tol ajal mingisugused arhailised jäänused keskaja Euroopa messidest, kuid need ei mänginud kuigi suurt osa meie majanduselu kujunemisel, hoolimata oma ligemale 200-aastasest eest. Jutt on aastalaatadest või jäärmarkidest, mida peeti iga aasta meie linnades. Alguses oli neil jäärmarkidel küll õhtrasti välja pandud igasugust odavat pudi-padi, kuid seegi vähenes iga aastaga, kuna kasvas mustakunsnike, karussellide ja palaganide arv. Paljudes kohtades on nad nüüd välja surnud või vaaguvad hinge.

Keskajal etendasid messid silmapaistvat osa, kuna hiljem nad kaotasid oma tähtsuse. Põhjused on siin mitmesugused. Kõige raskema hoobi messidele andis liiklemisvahendite moderniseerimine. Raudtee ja korrapärased laevaliinid võimaldasid juba kaupu kergemalt

Vill on korjatud

paisata ühest kohast teise ja ei sidunud produtseerijat teatud kohaga. Teiseks tähtsamaks põhjuseks võiks nimetada tööstuslikku murrangut. Ülemineku käsitöö alalt vabriku mehhaniseeritud toodangule löi jalad alalt käsitöölisel, kes olid peamiselt messide külastajad. Ent mehhaniseeritud tööstuse arenedes muutusid messid jälle hädatarvilisiks. Esimese ürituse moodsa näituse korraldamisel tegi aastal 1791 Praha linn. Järgmisega katsetas 6 aastat hiljem Pariis. Kuid peame kohe tähendama, et kumbki neist näitust ei jõudnud tõusta moodsa näituse tasemeni. Seda takistas kõigepealt see asjaolu, et mehhaniseeritud tööstus oli alles lapsekingades, kuna käsitöölised ei olnud kuigi huvitatud väljapanekuist ainult tutvustamise ja reklaamimise otstarbel. Uueks elujõuliseks messiks kujunes esmakordselt Leipzigi mustriameti poolt aastal 1850 korraldatud mustrimess. Siin ei esitatud üldse kaupu, vaid ainult mustreid, millede järgi kaupmehed andsid tootjaile tellimisi. Kuid juba järgmisel aastal Inglismaa, kes keskajal mängis võrdlemisi tagasihoidlikku osa maailma kaubanduses, sai hakkama tähtsa üritusega — rahvusvahelise maailmanäitusega. Siitpeale on näitused muutunud paratamatuks nähtuseks rahvaste elus.

Nüüdisaja näituste tähtsusest rahvamajanduslikust seisukohast on olnud mitmel korral juttu „Kaitse Kodu!“ veergudel, seepärast meie seda küsimust siin ei puuduta. Tahtsime vaid juhtida tähelepanu ühele asjaolule, mida moodsa näituse juures kõikjal silmas peetakse, nimelt: maitsekaid väljapanekuid ja näituste üldist dekoratiivset külge.

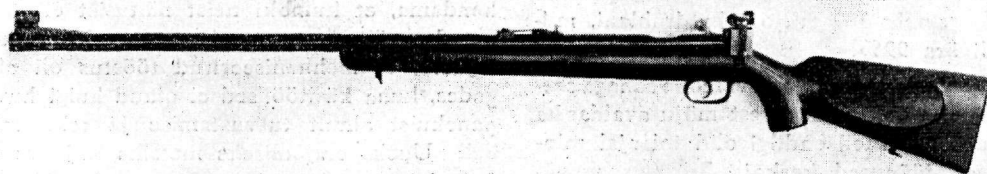
EPa.

Eesti Metsa ja Tselluloosi Aktsiaühing

ostab piiramata arvul sulfaatpuid

LASKESPORDI HARRASTAJAD

Arsenal müüb uusi lihtsustatud kal. 0,22 sportpüsse

- Püssi hind:** 1) varustatult „LYMAN“ tüübilise dioptersihikuga ja rõngastulpkirbuga **Kr. 100.—**
2) lahtise vedrusihikuga **Kr. 78.—**

Lähemaid andmeid püssi kohta antakse Arsenalis (Tehnikajaoskonnas) S. Karjamaa tn. 1, tel. $\frac{416-86}{63}$ ja Kaitseliitlaste tarvetelaos Kaarli tän. 8, tel. 468-12

ARSENAL